

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, prosvjetu i književnost.

VLASNIK I IZDAVATELJ:

„HRV. UČITELJSKO DRUŠTVO „NARODNA PROSVJETA“ ZA ISTRU U PAZINU“.

Izlazi koncem svakog mjeseca. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

SADRŽAJ: N N N N N N N N

Uzgoj ponosa. — Bačić.

Prirodni opis Istre. — Prof. Nikola Žic.

Učitelj i povjesno istraživanje. — Ž.

Ljubav...

Nešto o mjerilu na geografskoj karti. — Ž.

Za naše učiteljice. — Bačić.

Ribogojstvo u slatkim vodama Istre.

Četrdeset-godišnjica državnoga školskoga zakona.

Pučko školstvo u Istri.

Učiteljske plaće u Bukovini.

Vjesnik. — Književne obavijesti. Lične i školske vijesti. — (Omot.) Novi članovi. Pretplata.

Novi članovi:

Niko Uravić, učitelj Kras-Dobrinj

Marica Uravić, učiteljica Kras-Dobrinj

Štefica Leban, učiteljica Juršiči

Jelavić Ivan, učitelj Veli Lošinj

Pretplata za god. 1909.

Babić Josip, Pazin . . . K 5.—
Kos Ivan, Pazin . . . „ 5.—
Pajalić Niko, Berseč . . . „ 5.—
Barbalić Fran, Beram „ 5.—
Trinajstić Dr. D., Pazin „ 5.—
Ellner Ante, Brest . . . „ 5.—
Žanić A., Pazin . . . „ 5.—
Rajčić Ante, Juršiči . . . „ 5.—
Gržinić Josip, Kringa,
a saldo 1909. . . . „ 2.—
Fučić Antun, Punat „ 5.—
Barkan Grgur, Rakotole „ 5.—
Lusina vit. Ante, Osor „ 5.—
Dr. Bilek Tom., Podgrad „ 5.—
Rikard Katalinić Jeretov,
Zadar „ 5.—

Rikard Ružička prodekan
Roč „ 5.—
Ivan Sintić, župnik
Beli (Cres) „ 5.—
Ivan Flego, župnik u
Humu „ 5.—

Pretplata za godinu 1908.

Rubeša Fran, Zamet . . . „ 5.—
Trinajstić Dr. Dinko,
Pazin „ 5.—
Ellner Ante, Brest, a
saldo 1908. „ 1.—
Flego Ivan, Hum, a
saldo 1908. „ 1.—

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, prosvjetu i književnost.

VLASNIK I IZDAVATELJ:

„HRV. UČITELJSKO DRUŠTVO „NARODNA PROSVJETA“ ZA ISTRU U PAZINU“.

Izlazi koncem svakog mjeseca. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Uzgoj ponosa.*)

Motto: Učitelj, koji samo znanja priopćuje, zanatlija je —
Učitelj, koji značaj obrazuje, umjetnik je.
Colonel Parker.

IV. Pedagogika oduševljavanja.

»Vi, oci, ne činite iz Vaše djece ljude malodušne!« reko je već Sv. Pavao, i zaista je jedna od najvećih pedagoških pogriješki, ako se gojenca uvjerava, da je lažac, lijenština i vucibatina, a ipak od njega zahtijeva, neka govori istinu bez straha, neka se istini raduje, neka bude radin i pristojan. Okrijepi ga i dovađaj do uvjerenja, da je njegov »pravi nutarnji čovjek« pun sile za svako dobro, pa da mu je baš za to lako svladati zabludu. Onome, koji je lagao, reko bih: »Ti nisi lažac, ja to znam, ti imaš volje, pa sam ti se stoga više puti radovao, jer si bio hrabar i pošten, dok su mnogi drugi lagali — tim više sam se čudio, kako te ovaj put nađoh na tako skliskoj stazi . . .«

Baš kad moram da pokaram, ne ću u nijednom slučaju propustiti, a da ne izrečem, koliko štujem budi kakvu plemenitu stranu u karakteru gojenca, i nadu moju temeljit ću baš na toj dobroj strani.

Zabludu gojenca označit ću kao »nedosljednost«, kao nešto, što ne pripada njegovu biću.

Pogubna zabluda je, ako na polje dječjih prekršaja dolaziš sa žestokom vikom i općenitim karanjem.

— »Moralno« bolesno dijete, veli sudac Lindsay iz Colorada, iziskuje mnogo više brige, pažljivosti i dobrote i ustrpljivosti, nego li fizički bolesno dijete.

*) Dobrotom prijatelja došla mi do ruku krasna knjiga »Schule und Charakter« od dr. Fr. W. Förstera, privatnog docenta za filozofiju i moralnu pedagogiku na sveučilištu u Zürichu, pak sam Vam iz nje iznio ovaj članak.

D 10
1984 Č-46-B

On pripovijeda u jednom svojem izvješću slijedeći razgovor njegov s dječakom, da ga dovede do priznanja jedne neistine.

Položio je ruku na glavu dječaka i govorio mu otprilike ovako:

»Ja ti velim, da te nisam držao lašceni, premda si prisegao, da one stvari nisi uzeo. Ti si valjan dječak, premda mi se nikako ne mlike tvoje prevare. Ako tu slabost ne izrežeš iz tvoga bića, ne bude iz tebe nikad pravi čovjek« . . . Nisam ga pustio do riječi nego nastavih opisivati njegovo stanje čudi i srca i okolnosti, koje su ga na laž zapeljale. Kakav ga strah obuze, kad se poče bojati, da ću ga »otkriti«. Ja mu pogledah u lice i rekoh mu, kako vrlo cijenim njegovu ljubav za roditelje, kojima htjede da lažju prištedi žalost i sramotu. Ali mu prikazah, kako je to kratkovidno i krivo promišljeno bilo. Tad udari u plač, prizna sve i reče, da ga je taj čin vrlo nesretnim učinio, i obeća, da će se popraviti, obeća tako, da sam mu morao vjerovati«.

Etičko djelovanje, spojeno s neprestanim, intenzivnim njegovanjem ponosa — naravski onog ponosa, koji se odnosi na bolju stranu djeteta — imalo bi se smatrati zvijezdom vodilicom u uzgoju. To etičko djelovanje ima se nadovezati na prigode, kada gojenac što god dobra i savjesna učini, i onda kada mu dušu obuzima uzvišeno kakvo čuvstvo.

Žalibože postupaju mnogi kod uzgoja tako, da svoj uzgojni rad nadovezuju na prekršaje gojenca; te prekršaje tako živo, tako oštro, tako dugo zabadaju u meso krivca, dok ga sasvim ne obore i zgaze, da se, bjednik, ni ne ufa dignuti se.

Obaziri se, uzgajatelju, na ono, što će doći, što želiš da bude — na dobru stranu, a ne spajaj dijete pretragično sa njegovom prošlosti, ne veži mu dušu za prošaste grijeh, nego na bolju njegovu budućnost. Radi svoga pada trpe djeca više, nego odrasli misle, stoga im neprestano ukoravanje i predbacivanje vrlo škodi.

(Slijedi).

Prirodni opis Istre.

Prof. NIKOLA ŽIC.

V. Vode.

Za kraski kraj nije nikako ispravno, kad u školi djecu učimo, da se od vode kišnice jedna trećina vraća odmah u uzduh, druga trećina ponire u podzemlje k vodi podzemnici, a treća trećina da površinom zemlje otječe u rijeke i jezera k moru. U krasu nema rijeka ni jezera, tamo dva dijela atmosfere vode probijaju izravno u podzemlje kao kroz gusto sito, a treći dio diže se u vis, u oblake, dok na površini ostaje malo vode, ništa. Tako je i u istarskom krasu, dok u flišnom kraju doista vrijedi ono pravilo, da jedna

trećina kišnice ostaje na površini i po njoj teče u potocima i rijekama k moru. Voda, koja površinom teče, zovemo voda tekućica, a onu u podzemlju voda podzemnica. Onu ćeš uzalud tražiti izvan flišnoga kraja, a ovu ćeš naći u stanovitoj dubini svuda pod zemljom, dakako više u kraskom podzemlju.

Iz toga je jasno, da je geološka karta Istre također i hidrografijska. U flišu ima vode i nad i pod površinom, tekućice i podzemnice, a u krasu je površina svuda skoro bez iznimke suha, jer sva voda kišnica, osim onoga dijela što odmah iza kiše ishlapljuje, ponire kroz promoćivi vapnenac u dubinu k vodi podzemnici. Porječja istarskih rijeka zapremaju jedva $\frac{1}{4}$ cijele zemlje, a baš toliko i jest pješčeničke površine u Istri. Ostale $\frac{3}{4}$ zaprema vapnenački kraj, koji na površini nema hidrografijske mreže, jer vodene čestice uslijed sile teže zbog neznatnog otpora kamena vapnenca odabiru najkraći, vertikalni, put k vodi podzemnici i k moru. Ako gdje na krasu ipak ima malih potočića, valja uvjet njihova života tražiti u tom, što teku po nekim nepromoćivim slojevima donje krede. U istarskoj Ploči nema nigdje vode tekućice, koja izvire u krasu. Mirna, Raša a i Potok bujski, beramski i krapanski teku iz pješčeničkoga kraja. Budava je bez vode, jer se cijela dolina nalazi u krasu.

Hoćemo li dakle da se pozabavimo vodom, moramo napose govoriti o vodi tekućici (u flišu) i vodi podzemnici (u krasu i flišu). Ali budući da su opisane dvije flišne zone odijeljene jedna od druge, valja odijeliti i vode tekućice u Brkinu od onih u srednjoj Istri. Brkinske izvire u flišu i poniru na granici prema krasu, a srednje-istarske izvire u flišu nedaleko od krasa te se izljevaju izravno u more ili i one poniru na granici prema istarskoj Ploči. Valja nam dakle govoriti napose o izvorima i ponorima dobro razlikujući, da su izvori većinom u flišu, a ponori — svi bez iznimke — u krasu. Poći ćemo ovim redom: 1) vode tekućice, 2) vode podzemnice, 3) ponori i 4) izvori.

1. Vode tekućice.

O neznatnim tekućicama u Brkinu već je bio govor prije kao i o onima u srednjoj Istri, ali valja dodati još ovo: Na podnožju Ćićarije u srednjoj Istri izvire sve važnije vode tekućice cijeloga poluotoka te se zrakasto kao prsti na ruci razilaze prema moru. Na sjeveru teku prema SZ (Rozandra, istarska Reka, Rižan i Dragonja), u sredini prema Z (Mirna), a onda prema JZ (Pazinski Potok), konačno na istoku začudo ravno prema J (Boljunčica-Raša), a prema I radi Učke ne otječe ni jedna. Okolo Sočerge izvire jedne (Rižan, Dragonja), a okolo Huma i Lupoglava druge (Pazinski Potok, Boljunčica-Raša), dok na prostoru između Sočerge i Lupoglava skuplja vodu najjača istarska rijeka Mirna. Rozandra je duga 15 *km*, istarska Reka 7, Rižan 19, Dragonja 23, Mirna 50, Pazinski Potok 15, Boljunčica 16, Raša 23, a Boljunčica-Raša 39 *km*. Suvišno je skoro spomenuti, da ti brojevi imadu relativnu

vrijednost prema godišnjim doba; tako su duga korita od izvora do ušća, a drugo je pitanje o vodi tekućici u njima.

I ova je pojava osobito zanimljiva: nejednaka visina istarskih dolina nad morem. Iz nje slijedi važan zaključak za hidrografijsku prošlost poluotoka. Hidrografijski čvor Istre jest kod Huma i Lupoglava: na zapadu izvire Fiumera, Mirnin pritok, na JI Boljunčica, a na JZ Pazinski Potok. Sjeverni otvor željezničkoga prorova kod Boruta leži 113 *m* nad Fiumerom, a južni otvor baš u razini doline Pazinskoga Potoka. Idući po razvodnici među njima prema Grdomu Selu, jasno možemo promatrati ogromnu razliku u visini jedne i druge doline, Mirne i Potoka, kaošto i putujući od Lupoglava prema Gologorici opet vidimo, da je Boljunčica urezala svoje korito mnogo dublje od Pazinskoga Potoka. Jezero Čepić, u koje utječe Boljunčica, jest samo 24 *m* nad morem. Tlo Drage kod Valića nedaleko Pazina čak 275 *m*, a Butonega, pritok Mirne, kod Grdoga Sela samo 30 *m* nad morskom razinom. Ne čudim se, što me je jednom neki seljak uvjeravao, da će mi u dolini Butonege pokazati kolobar, za koji su mornari vezivali nekada brodove, kad je more prekrivalo dolinu Mirne i njezinih pritoka. Toga kolobara dakako nema, a da je tamo nestalo mora, prošao je već lijepi broj »godina«, ali se iz toga vidi, kako i seljaci nesvjesno znadu za veliku razliku u nadmorskoj visini među koritima s ove i s one strane Grdoga Sela. Bio bi i Pazinski Potok više produbio svoje korito, da je samo ostao vodom obilatiji. Bilo je vrijeme, kad je bio jači i mimo Pazina tekao izravno k moru po Drazi i Limu. Draga se spušta posve pravilno k moru, kako pokazuju ove visine: 279, 256, 253, 214, 181, 176, 165, 138, 100, 42, 0 *m*, a tako i Limski kanal: 0, 4, 12, 22, 37, 31 i 32 *m* dubine, pa nema dvojbe, da je Draga bio srednji, a Lim donji tijekom Pazinskoga Potoka. Kad se je kopno diglo a razina vode podzemnice spustila niže, nije Potok imao dovoljno vode odnosno snage, da produbljuje svoje korito, a posljedica toga bijaše ta, da se je Pazinski Potok pretvorio u rijeku ponornicu, te se je njegov ponor razvio baš na onom mjestu, gdje tekućica prelazi sa flišnoga tla na krasko. U kratko: Pazinski Potok je zakržljala rijeka, a njegovo korito je nesavršeno razvito.

2. Voda podzemnica i 3. Ponori.

Istina je, danas je u Istri voda tekućica malo gdje na površini, ali prije nije bilo tako. Budući da je nekada svu Istru pokrivao fliš, žuborile su svuda po površini rijeke i potoci, ali su ovi također odnijeli nepromoćivi pješčenik i lapor, pak se pokazao promoćivi vapnenac — kras, a vode su s površine spale u dubinu k vodi podzemnici, kojoj se razina spuštala sve niže, što se zemlja više dizala. Kraske su dakle pojave sekundarne: da nijesu tekućice odnijele nepromoćivi materijal i da nije spala razina vode podzemnice,

ne bi krasa danas bilo; budući da nije svuda u isto vrijeme i uz iste uvjete nastao, razvio se na različitim mjestima različito. Kako se je spuštala sve niže razina vode podzemnice, tako su redom presušili najprije potočići (ima ih mnogo), pak potoci (na pr. Budava), a onda i tekućice kao Pazinski Potok.

Ponora i rijeka ponornica ima u Istri veći broj, nego nam se obično čini. Drugo je i mnogo teže pitanje, kako se ta voda kreće u podzemlju. Do sada se mis'ilo, da se rijeka ponornica u podzemlju nastavlja kao prava rijeka u podzemnom koritu poput željezničkoga prorova sa pritocima po strani kao i na površini, a možda je to mišljenje za koji kraski podzemni kraj ispravno, ali su novija istraživanja dokazala, da je krasko podzemlje vodom ispunjeno kao kakva spužva i da su sve pukotine vapnenca nad razinom vode podzemnice sve do kraske površine suhe odnosno da samo za kiše služe vodi kao kanali za prodiranje u dubinu. Da je ovo drugo mišljenje i za Istru ispravnije, uvjerava nas okolnost, što kroz ponore možemo veoma malo prodrijeti u podzemlje. Samo maštom mogao je Jules Verne proći podzemnim koritom Potoka od Pazina do Lima u more (u svom romanu: Matija Sandorf). A kako naglo silazi voda u podzemnim pukotinama k razini vode podzemnice! Ponor Pazinskoga Potoka je 128 m pod izokolnim tlom, kojim je voda nekada otjecala u Dragu.

Još će teže biti shvatiti svezu podzemnih voda i tekućica na površini, kad nam nije poznata njezina podzemna cirkulacija. Kušalo se na mnogo načina otkriti identičnost vode u ponoru sa vodom u izvoru, gdje bi ona ista voda mogla da se nakon podzemnoga tijeka opet pojavljuje na površini. Mjerilo se temperaturu vode u ponoru ponornice i temperaturu vode na izvoru, proučavalo se kamenje i njegov sastav u ponoru i izvoru, bojadisalo se vodu u ponoru i iščekivalo se tu obojadisanu vodu u izvoru itd., ali je sve uzalud, ako je istina, da voda u podzemlju ne teče pravilnim koritom kao na površini zemlje. Svemu tomu valja svakako dodati još ovo: na cijeloj istarskoj Ploči (kraske) nema rijeke ni na površini ni u podzemlju, ali ako kopamo do stanovite dubine, naći ćemo uvijek vodu. Bit će sigurno jačih vodenih žila, koje su nalik na potočiće, ali su sve te tekućice u podzemlju međusobno u svezi, a razvodnice među njima nema. Podzemni tijek sigurno je u svezi sa pukotinama i dolcima te jamama na površini, ali bi bio krivi zaključak, kad bismo tvrdili da nam pukotine, dolci i jame na površini u svakom slučaju pokazuju smjer podzemne tekućice. U kraskom podzemlju su dakle prilike silno zamršene i čovjeku malo poznate, ali upravo zbog toga zanimljive.

4. Izvori.

Izvori su vodom obilatiji, što ih u nekom kraju ima manje. Ali mnoštvo izvor-vode nikako se ne izjednačuje mnoštvu vode kišnice: izvora ima u Ćićariji malo, na Ploči još manje, a voda većinom izvire na obali i pače pod razinom morskom, gdje se miješa sa morskom vodom i postaje brakična, koja

za piće ne valja. Za to fali vode ne samo žiteljima Ćićarije, nego i u primorju. To su baš Tantalove muke, kad znamo, koliko se mnoštvo vode nalazi u podzemlju, a na površini njome oskudijevamo. Nečisti i presušni zdenci ne mogu dostajati.

Izvori se nalaze samo na najnižoj točki, gdje se tlo geologijski mijenja. Ali je za Istru čudno, da izvora skoro nigdje nema na južnom rubu fliša prema krasu. Tamo voda ponire a ne izvire. Da je to tako, pogledajmo samo kartu, pak ćemo opaziti, da na granici Brkina prema Ćićariji i na granici srednje Istre prema Ploči nema izvora. Tamo su samo ponori (uz cestu Materija-Podgrad, onda kod Pazina), a izvore valja tražiti samo na granici srednje Istre prema Ćićariji. Na sjevernom rubu Ćićarije naći ćemo samo ponore, a na njezinom južnom rubu izvore svih važnijih istarskih voda tekućica, a tako i na sjevernom rubu Ploče nalazimo ponore, dok su uz obalu blizu mora i pod morem mnogobrojni izvori. Eno na granici kamenja je izvora dosta, a među njima najznatniji: Rižan kod Podpeći u visini od 64 m nad morem, izvori kod Doline, Ospa i Sv. Martina Buzetskoga itd. Osim prvoga imaju ostali malo vode, a temperatura im je $9\frac{1}{2}^{\circ}$ — 13° C. Ploča nema izvora. Pače ni Draga ih nema, jedino u Limu već na početku fjorda kod sela ima ih nekoliko uz samu obalu, ali slabih. Podzemna voda izvire tek pod morem. Ti su izvori ribarima dobro poznati, jer se oko njih uvijek skuplja riba, te je u brakičnoj vodi lov riba obilan. Uz mnoge druge razloge bit će i to jedan, zašto je naša hrvatska obala ribom bogatija od talijanske, gdje izvora pod morem nema. Zanimljivo je i to, da se uz našu obalu u moru nalazi svakomu primorcu poznati rak (scampo, *Nephrops norvegicus*), koji je ovdje ostao od onoga geologijskoga doba, kad je podneblje i na kopnu i u moru kod nas bilo oštrije (diluvijsko doba), a možda ne bi tom raku u našem moru već bilo moguće živjeti, kad ne bi bilo spomenutih izvora, z v i r a, hladne (8° — 10°) vode. I eto: dok čagalj*) (šakal, *canis aureus*) na otoku Korčuli pokazuje svezu s Grčkom i davnu cjelokupnost dalmatinskoga otočja sa balkanskim kopnom, tako nas naš norveški rak sjeća života u našim krajevima u diluviju. Ali dok je Dalmacija u svemu vezana s toplim jugom, Istra — baš na polovici puta od ekvatora k polu — ima oduvijek jače veze sa hladnim sjeverom.

Ali još ovo. Vode iz Ćićarije nema u Ploči. Na Ploči i uz njezinu obalu izvire samo ona voda, koja s neba na nju pada, a ćićarijska voda otječe većinom ili prema tršćanskoj ili prema riječkoj strani, jer srednje-istarski fliš leži i ispod razine vode podzemnice. Teško je dokazati, ali se može tvrditi, da u izvorima u Liburniji teče voda sa Učke, ali dobrim dijelom također sa Ćićarije.

Proučavanje hidrografijskih prilika u Istri nije samo duševna zabava: svake godine stotine tisuća ljudi kroz više mjeseci misle samo na vodu za se.

*) Živi u Dalmaciji još jedino na spomenutom otoku i onda u Grčkoj.

za svoje životinje i polja, te će žiteljstvo Istre blagosloviti onoga, koji žedne napoji vodom, bez koje nema života, a kamo li civilizacije. Budući da se razina vode podzemnice neprestano spušta sve niže, proriče duhoviti Francez Martel, da će u budućnosti prije ili kasnije buduća pokoljenja na kraskom tlu voditi tešku borbu za opstanak proti žeđi i da će tražiti vodu u dubokim galerijama u podzemlju pod morskom razinom, kaošto se danas traže — rude.

Nastavit će se.

Učitelj i povjesno istraživanje.

U članku «Školski ljetopis» (v. 4. broj ovoga časopisa) jest slijedeći odsjek: »Kronika bi morala imati i neke vrsti uvod, u koji bi došlo sve, što je iz pisanih (archivalia) i usmenih spomenika (tradicija) poznato o dotičnoj školi u najširem smislu. Sva pučka predaja historijskoga sadržaja, svi dnevni spomenici svake ruke morali bi u ljetopisu biti opisani i popisani. Skupljati ovo gradivo i jasno ga u ljetopisu prikazati nije posao za svakoga lak»; a onda dalje: »A tko zna, bude li se (učitelj) u to gradivo dobro udubio, ne će li možda doći na misao, da napiše kratku povijest mjesta, za koje kao učitelj žive? . . . Talijani su već odavna opisali svoje città e castella. Mi spavamo! Na ovaki će posao mnogoga učitelja potaknuti savjesno sakupljanje gradiva u školski ljetopis«.

Za povjesni opis svoga školskoga mjesta mora dakle učitelj skupljati i istraživati izvore, a ti jesu:

1. Jezik. Upoznavši mjesno narječje i shvativši razlike od općenitoga čakavskoga narječja i književnoga govora štokavskoga pa proučivši imena (za ljude, ispone, rijeke, šume, životinje, biljke, i t. d.) sigurno će naći mnogo osobitosti, koje pokazuju domaću starinu, tuđi utjecaj, trag pradaвне kulture i t. d. Tako se na Učki jedan ispon zove Perun, što nas sjeća slavenskoga poganskoga boga; na otoku Krku obična je riječ patarina, koja nas valjda spominje Bogomila ili Patarena; riječ toro bit će u svezi sa španjolskom borbom s bikovima (los toros), koju su — dakako u malom stilu — kod nas uveli Mlečići.

2. Želimo li prodrijeti u etički sadržaj kulture prošlih vijekova, valja nam poći na čisti izvor — na narodne poslovice. Budući da poslovice iščezavaju, učinit će dobro djelo, tko ih bude savjesno popisivao. Kolike bi razlike u mišljenju Rimljanina i našega čovjeka, kad ovaj kaže »Pravica je slipa« t. j. subjektivna i nepravedna, a onaj u rečenici »Justitia caeca est« o pravici sastavio kmet, komu je prije kao neslobodnu čovjeku sudio feudalni gospodar samovoljno?

3. Stara se narodna kultura još jasnije odražuje u običajima, koji često puta potječu od vjere i sujevjerja poganske starine i kršćanske prošlosti. Kako se širi prosvjeta, tako se gube ovi ostaci minulih vijekova — zli i dobri običaji. Zato ih valja shvatiti i popisati. Narod ima za svaku osobitu zgradu svoga života i zanimanja posebne običaje i posebne svetkovine, koje možemo podijeliti u vjerske i privatne.

a) Od crkvenih svetkovina ističe se osobito Božić, Uskrs i Duhovo, sa posebnim narodnim običajima, onda Nikolajevo, Silvestrovo, Stjepanje, Nova godina, Tri kralja, Svijećnica, Markovo, Ivanje, Martinje itd.

b) Od privatnih svetkovina najvažnije su u ljudskom životu: rođendan, krstítke, krizma, prva pričest, zaruke, vjenčanje, smrt i sprovod. Dječje igre mogu nam također otkriti koju zanimljivost. U hrani i piću, osobito u ljekovima za ljude i životinje ima mnogo sujevjerja. Mnoga zanimanja ljudi prate osobiti običaji: pastira, ratar, mornara, ribara obrtnika itd. Tko prođre u duh narodnoga života sa živim interesom i svježom ljubavi, čitat će u svakom izražaju pučkoga mišljenja i djelovanja štogod, što je u svezi s prošlošću. O običajima istarskih Slavena napisao je zastupnik Spinčić jasan pregled u Österr.-ung. Mon. in W. u. B., koji može poslužiti za podlogu u ovakovu poslu.

4. Što da kažemo o našoj narodnoj pjesmi, starijoj i novijoj? Posmatrač našega narodnoga života mora im dati osobitu važnost, jer će po njima najbolje shvatiti narodnu dušu i jezik. Na tom polju smo tek počeli, premda je već izišla cijela jedna knjižica (u Našoj Slozi 1888. pod redakcijom Dra. Laginje); druga zbirka — učitelja Žiže — nije jošte ugledala svijetlo. Vivant sequentes! Sjetimo se samo pjesme »Popuhnul je«.

5. Kao plod narodne mašte važne su za historiju priče, jer je u njima često historijska, a uvijek kulturno-historijska jezgra, pa ih učitelj može upotrebiti i u obuci. Narodnu priču valjalo bi pribilježiti što točnije u pučkom jeziku i slogu. Kako na pr. narod lijepo priča o Divić-gradu!

6. Usmena predaja. Učitelj može iz ustiju staraca u mjestu saznati za najvažnije događaje posljednjih decenija, a starci će mu također pripovijedati, što su njihovi oci i pradjedi znali o razvoju i prošlosti dotičnoga mjesta i njihovih stanovnika. Sve ne će biti istinito, ali opreznosti treba čovjek i u svakom drugom radu.

Kad će na pr. starac iz primorja svršiti svoje pripovijedanje o morskim gusarima, o Napoleonu, o kopanju blaga?!

Svi do sada spomenuti izvori su (t. zv.) živi, ali su važni i »mrtvi«.

7. Slučajno možeš gdje iskopati ili od koga dobiti staro oružje, oruđe i posuđe, urese, novce, groblje ili grob sa ostacima odijela, kojekakovih predmeta i kosti. Ovakove stvari obično pripadaju prehistoričnom doba, koje je učitelju tuđe i nepoznato, pa bi na ovakove predmete morao upozoriti struč-

njake, kojih doduše kod nas nema, ali neka učitelj slične dragocjenosti spasi od propasti i sahrani, kako mu je to i dužnost po naredbi nastavnoga ministarstva od 17. svibnja 1888. br. 2364, jer »se kulturno-historijski i prehistorijski nađeni predmeti smiju samo privremeno spremiti u zbirku učila te valja što prije na to upozoriti dotičnog organa »c. kr. središnje komisije za sačuvanje i istraživanje umjetničkih i historijskih spomenika« (konservatora ili korespondenta), da ih ovaj može izručiti muzeju, kojemu pravom pripadaju. Ni iskopavanje u arheologijsku svrhu nije također dozvoljeno bez prethodnoga znanja i sporazuma sa dotičnim organom središnje komisije i bez njegovih uputa«. Istarske starine dolaze sve u talijanske muzeje: zemaljski u Poreču, državni u Puli, gradski u Trstu i Osoru. Središnja komisija nema u Istri nijednoga konservatora hrvatske ili slovenske narodnosti, pače uopće nijednoga u istočnoj Istri. Ovakove nas prilike ne bi smjele zadovoljavati. Zar ne bi dobro bilo, da se u Pazinu osnuje poseban, hrvatski muzej za kulturnu historiju i etnografiju?

8. Napisi. Oni su iz prošlosti, pak nam mogu mnogo toga reći o prošlosti. Napisa ima na novcu, grbovima, grobnim spomenicima, kućama, osobito na i u crkvama, na zdencima, zvonovima itd. Velik je, baš velik broj glagolskih napisa u Istri, koje ne zna svatko čitati, ali će mu kojitaj pomoći, da ih pročita, prepíše i prevede.

9. Teži je posao čitanje listina, kojim možda ima gdje u mjestu, na općini, u župnom arhivu, na sudu, u gospoštijском gradu. Učitelj će već time poslužiti znanosti, ako pretraži ovakove zbirke i ustanovi, koliko ima listina i iz kojega doba. Ako mu pođe ra rukom, da ovakove spomenike čita i shvaća njihov sadržaj, može ekscerpirati, praviti sebi t. zv. regeste, ali je svakako dobro, da se savjetuje s kojim stručnjakom, jer bi se moglo desiti, da se uzalud muči sa stvari bez vrijednosti ili već štampanom i poznatom. Naročito mora učitelj paziti i nastojati, da vrijedni spomenici ne propadnu. U tom bi ga moralo pomagati historijsko društvo, koje ima svaka pokrajina — i Istra, ali od toga nama malo hasne. Kad bi bio u Pazinu naš muzej i uza nj — dakako — muzejsko društvo, bilo bi u tom pogledu sve uređeno. Na ovakovo djelovanje »Staroslavenska akademija« u Krku po svojim pravilima ne reflektira.

Dok se rad oko istraživanja naše prošlosti ne organizira, ne će je nitko poznavati nego samo iz tuđih i pristranih knjiga, a po takvim povjesničarima bit ćemo slabi proroci svoje budućnosti. Svaki učitelj dobro zna, kako mu je teško pripovijedati što god djeci iz domaće povijesti, kad je ne pozna. Ali valja spomenuti i ovu istinu: naši povjesničari iz Hrvatske i Dalmacije rijetko su se kada nas sjetili u svojim djelima, odviše su malo mislili na nas. Započnimo sami!

10. U mnogim će mjestima učitelj naći također samostalna djela, koja mu mogu poslužiti kao izvor za proučavanje i pisanje lokalne povijesti, na pr. pisane kronike i kojekakove bilješke u župnim knjigama, u arhivima općina i samostana, pače i kod privatnika. No ima već i štampanih izvora i historijskih knjiga (u Zagrebu i kod Talijana), u kojima je govor o dotičnom mjestu, susjednom gradu (ruševini), crkvi, samostanu ili o porodici, koja je s dotičnim mjestom imala znatne sveze. Ovakove bi spise morao učitelj potražiti i skupljati.

Sav bi ovaj trud sigurno imao svoj plod, i to dvostruki: za uspjeh učiteljev u školi i za buđenje svijesti u narodu. Čudesa neka ne kuša stvarati od nas niko, ali historijski smisao mora buditi svaki učitelj i u djeci i u narodu, jer historijski smisao znači shvaćanje prošlosti. Ima li sam učitelj historijskoga smisla, upit će ga od njega u obuci i djeca u školi, a upotrebiti ga pako može, ako skuplja gradivo za povijest njegova školskoga mjesta i ako na tom temelju napiše njegovu povijest, koja će razviti historijski smisao i u njegovim stanovnicima. Ž.

Ljubav . . .

— — — — —
... I našli su ih ljudi, gdje leže bez daha . . . U napolak rasklopljenim očicama sjajile se dvije vanredno svijetle suze, koje su se za cijeloga njihova života krile negdje duboko u duši i sad su zajedno s njom poletile u visine, da među zvijezdama zaskvijetle vječnim životom . . .

Uvela usta stapala se u zadnji punani cjelov, a torbak, u kojem su inače nosili naprosjačeni hljebac, zijevao — do zadnje mrvice prazan . . .

Ubila ih bijeda . . .!

I uprle marne ruke i iskopale dva groba na domak mora, gdje su ih našli, daleko od ljudi i buke svijeta. —

Premilostiva ruka božja zasadila između humaka jorgovan lijep, koji je rasao i širio zelene grane nad grobovima onima, a mali slavuj — uočiv ga — sjede mu na granu i zapoja pjesmu slatku . . . meku . . . nujnu . . .!

Pjevao je noću za blijede mjesečine i danju za sunca žarka . . . I kad su kraj njega lijetala jata ptica, da sele u ljepše kraje, on je ostajao, da pjeva — dok nije i njega jedne hladne zimske noći zakriliio jorgovan lijep . . .

U blizini žamorilo je neprestance more jednolično . . . tužno . . . kô da poje vječno opjelo . . .!

— — — — —
Blaga ljetna večer puna čeznuća . . . spustila se na čitavu krajinu. Gorski vjetrić puzao lagano niz obronak k moru i cjelivao svaki cvijet, što ga je našao na putu.

Lakokrila lasta dolijetala sa visine na površje morsko, što bijaše mekano i oblo kao lice djevojično, cjelivala ga i sva sretna vijala se opet u visine nebeske . . .

U lugu na dvije tanane grančice ljujkali se slavulj i slavica mala: Najprije zapojali ljuven-pjesmu, a onda zanijemili, da se usred sanljive šumske tišine naužiju tople ljubavi . . .

I zvijezdice nebeske nekud su razmiljeno žmirkale u blijedu mjesečinu, što ju je nešto nalik ljubavi nosilo nebom od jedne na drugu zvijezdu . . .

Najzada se i more razbludno i gipko razlilo uz bijeli morski žal, — na kome je krasnik jedva čujno šaputao božici svojoj prve riječi ljubavi . . . — — — — —

— Ni zvijezdice na nebu ni slavujak u lugu nisu* ovaj čas tako sretni, kao što sam blažen ja uz tebe, dušice moja! Trenutak, o kojem sam snivao noću, razmišljao danju, osvanuo je i opojio me svega . . .

Nedaleko kraja čeka me brod, kojim ću ti noćas krenuti u daleki svijet . . . No prije nego otisnem, reci mi, dušo, da li me voliš? —

— Nemoj dvojiti, dragi!

U mene je jedno srce, i to već davno kuca samo za tebe . . . u mene je jedna duša i sva je tvoja i božja.

— I kad ja ne bih bio — kao što jesam — vlasnik broda, kad bih ja bio najveći siromah ovoga svijeta, bi li me voljela još i onda? —

— Ni tvoj brod, ni tvoje bogatstvo, ni tvoje ime, nego jedino tvoja poštena duša, koja ti se odrazuje na licu, jest ono, što ljubim neizmjerljivo . . .

— I ljubiti ćeš uvijek! — nadoda mladić.

— Uvijek! — odlučno završi ona.

— — — — —

Lahori su raznosili večerom zvonku jeku žarkoga cjelova, koji je jeknuo s njihovih usana kao neizbrisivi pečat ljubavnomu ugovoru, što su ga neoporecivo sklopili pred zvijezdama nebeskim . . .

— — — — — Na nebu je mjesec upravo odmicao od jedne zvijezde, uz koju se je bio tijesno privio . . .

— — — — — Baš su se dolje na žalu teško dijelile dvije zaljubljene duše . . .

Njega su nosili vjetri morem u daljinu, a ona je sjedjela na žalu i nepomično zurila u noćnu tmicu, u kojoj su se već onamo daleko u moru utapljala bijela jedra . . .

— — — — —

Ni svijet, što ga iza duge teške suše napoji rosa blaga, ni junak, što ga nakon boja ljudstvo kiti lovorima, ni prognanik, koji je poslije duga putovanja ugledao sunce domovine svoje, ne živi onako blaženim životom, kakovim živi mladenačka duša, kojoj su se ispunile čežnje i ljubavni sni . . .

Ptice, potok i valove morske sve je to dragi Bog poslao na zemlju, da poju neprekidnu pjesmu o njenoj sreći . . .

I Dumica — tako se je zvala naša sretnica — plovila je punim jedrima morem sreće . . .

Ona je grlila granu, na kojoj je sjedio slavuj i pjevao pjesmu sreće . . . Oha je sto i sto puta cjelivala cvijetak, što ga je nedjeljicom pripinjala sebi na grudi . . .

Danju i noću snivala je o jednom velikom danu, što će svanuti i usrećiti nju, njega i čitav svijet . . .

Bit će večer . . .

Blijedi mjesec sjat će s visine nebeske . . . Ptice, potočić i more sve će zanijemiti — i najednom zamnjet će tišinom — njegova pjesma ispod njezina prozora . . .

Ona će otvoriti i pasti u naručaj najljepšoj sreći . . .

— — — — —
Odmicali dani, a Dumica neprestance gledala onu morsku pučinu, na kojoj će se doskora zabijeliti jedra i mahnut će momak mlad rupcem njojzi na pozdrav.

Vrijeme se plaho kotrljalo unatraske, a njega nema . . .

Jedno jutro, kad je Dumica otvorila prozor i pogledala opet morem u daljinu — začuje na ulici neko čudno šaputanje . . . brujanje . . . i uzdahe sažaljenja . . .

Kakva nesreća . . . ! — Kolika šteta . . . Tužna unesrećena obitelj . . . Što će sada ona jadnica . . . ? —

I na svoj veliki užas razabra, da se tu radi o nesreći »Davora« — tako bijaše ime brodu njezina vojna — koji da se je razlupao na obali malteskih otoka . . . Trojicu progutali valovi . . . a drugima ni traga ni glasa . . .

— — — — —
Malo kasnije spješio je liječnik nesretnoj Dumici, za koju su držali, da se ne će ni vratiti iz nesvijesti, u koju bijaše pala . . .

Kad je buduće nedjelje Dumica u crnini došla u crkvu božju, sav je svijet gledao u nju, gdje nepomično kleči i moli . . . moli . . .

Od sada već se nije nikada pomaljala na prozor, nego je sama samcata čamila u sobici i mislila na drugi svijet.

Samo katkada vidjeli je ljudi na groblju, gdje tužno kleči i pobožno moli . . . moli . . .

Godina se za godinom rušile u zaborav, da se već nikada ne vrate — i tako su vam minule pune četiri godine.

Na mladog kapetana Pera — ovako se je zvao vlasnik »Davora« — već nitko ni mislio nije. Svi su ga samo oplakivali . . .

I njegovu Dumicu cijelo je selo gotovo zaboravilo. O njoj se je raspredalo mjestom kao o kakvoj pokojnici . . .

Jedne tihe večeri Dumica je svršavala večernju molitvu i pobožno izgovarala posljednje riječi : Pokoj vječni daruj mu, gospodine!

S visine nebeske sjala je blijeđa mjesečina — kad najednom zacvili pred njezinim vratima »vrklec« siromaha prosjaka . . .

Sirota . . . ! Ovako kasno u noći . . . uzdahne djevojka i sađe, da mu udijeli milostinju — ali se sva prenerazi, kad u prosjaku upozna onoga, koga je cijelo selo brojilo među mrtve . . .

Pero! vrisnu djevojka kao izvan sebe i baci se u naručaj milomu vjereniku, koji ju strastveno zagrlj — jednom rukom, jer druge nije imao . . .

— Evo, Dumice, kakova me zadesila . . . Bila je crna noć . . . »Davor« se je kotrljao između valova i najednom prasnuo o tvrdu hrid. Već sam se bio dočepao stijenene, kad najednom nekud s visine ošinu me nešto izvanredno teško i odnese mi ruku.

Slijedeći dan našli me na obali ljudi, uzeli me i njihovom dobrotom zacijelila mi rana . . . Što ću? Kud ću? —

Kupio sam ovo sviralo i odoh u svijet, da tražim tebe i da te riješim ugovora, koji nas veže . . . pa budi sretna . . . ! —

— Nikada! — zaplače djevojka i jače se privine k njemu.

Izvan tebe za me nema na svijetu sreće . . . Neka upru sve sile ovoga svijeta, već me od tebe razdijeliti neće . . . Evo me s tobom! —

Možda nije nijedna knjiga ljubavi zabilježila slučaja, gdje je dvoje dragih odabralo za ljubavno ročište prag milostivih ljudi . . . Tu pred vratima mogućnika uz tužnu jeku vrkleca pretakala se je njihova ljubav iz jedne u drugu dušu . . .

Putovali su od mjesta do mjesta i pod sjenom javora uživali darak milosnice ruke . . .

Jednom su krenuli iz jednog sela i zašli u široku pustoš. Već idu četiri dana, a nigdje kuće ni živih ljudi.

Pala je peta noć crna i strašna . . .

Oboje guše duboko u duši jednu jedincatu, ali tešku riječ, koju ne će da izuste . . .

Glad . . .!

Pošto ih je još i veliki napor savladao, klonu pod jablanom na noćni počin . . . Gusta tama raskrilila je nad njima svoj crni plašt . . . a iz daleka čulo se sovu, gdje muklo huče . . .

— — — — —
— — — . . . I našli su ih ljudi, gdje leže bez daha . . . U napolak rasklopljenim očicama sjajile se dvije vanredno svijetle suze, koje su se za cijeloga njihova života krile negdje duboko u duši i sad su zajedno s njom poletile u visine, da među zvijezdama zasvijetle vječnim životom . . .

Uvela usta stapala se u zadnji punani cjelov, a torbak, u kojem su inače nosili naprosjačeni hljebac, zijevao do zadnje mrvice prazan . . .

Ubio ih glad . . .!

I uprle marne ruke i iskopale dva groba na domak mora, gdje su ih našli, daleko od ljudi i buke svijeta . . .

Premilostiva ruka božja zasadila između humaka jorgovan lijep, koji je rasao i širio zelene grane nad grobovima onima, a mali slavuj — uočiv ga — sjede mu na granu i zapoja pjesmu slatku . . . meku . . . nujnu . . .

Pjevaio je noću za mjesečine i danju za žarka sunca . . . I kad su kraj njega lijetala jata ptica, da sele u ljepše kraje, on je ostajao da pjeva — dok nije i njega jedne hladne zimske noći zakriliio jorgovan lijep . . .

U blizini bez prestanka je žamorilo more jednolično . . . tužno . . . kô da iz njega onaj žalostivi »vrklec« bugari vječno opjelo . . .

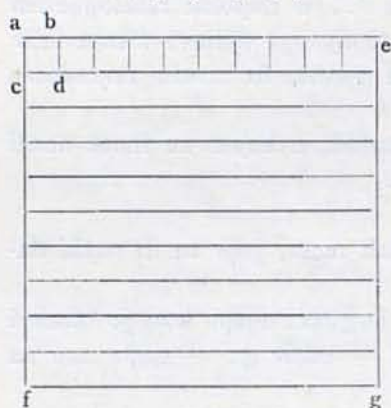

Nešto o mjerilu na geografijskoj karti.

Otvorite Vaš atlas i listajući stante na pr. na onoj stranici, koja prikazuje Evropu. Na karti je ona malena, a da je u naravi mnogo mnogo puta veća, znade i dijete. Koliko je puta veća u naravi nego u karti? To nam kaže mjerilo. Dobro, koje je mjerilo dolje na rubu pribilježeno? 1 : 20,000.000. Da, pa koliko je dakle puta Evropa veća u naravi nego na toj karti? Mnogi će se prevariti i reći će na brzu ruku: Evropa je u naravi 20,000.000 puta veća nego ovdje na karti. Nije tako, to je pače veoma neispravno. Promislite u Evropi živi oko 400,000.000 ljudi; kad bi oni htjeli i mogli Evropu među

sobom pravedno podijeliti, zapao bi svakoga $400,000.000^{\text{ti}}$ dio toga kontinenta; polag gornje tvrdnje pako slijedilo bi, da je na našem atlasu $20,000.000^{\text{ti}}$ dio evropske površine, te bi nas račun uvjerio ($400,000.000 : 20,000.000 = 20$), da ne bi svaki Evropljanin kod diobe dobio ni onoliki komad Evrope, koliki je naša karta, nego bi tek 20 ljudi dobilo onoliku površinu, jer $20 \times 20,000.000 = 400,000.000$. To je očevidno nemoguće, jer na površini naše karte ne bi jedan čovjek mogao ni stajati uspravno na dvije noge a kamo li 20 ljudi živjeti!! Listajmo dalje do karte Južne Amerike (u mjerilu $1 : 40,000.000$), koja ima, recimo, $40,000.000$ žitelja. Da je Južna Amerika u naravi samo $40,000.000$ puta veća, pripalo bi kod diobe svakomu njezinu žitelju baš onoliko tla, koliko prikazuje naša karta. I to je opet posve nemoguće.

Gdje je pogriješka? Odgovorit će nam razmatranje priloženoga crteža.

Ako je $a b = 1 \text{ km}$, onda je $a e = 10 a b = 10 \text{ km} = 1 \mu\text{m}$; $a b c d = 1 \text{ km}^2$, $a e g f = 1 \mu\text{m}^2$. Ali pozor: ako je $10 \text{ km} = 1 \mu\text{m}$, ne mora biti i nije $10 \text{ km}^2 = 1 \mu\text{m}^2$, već $1 \mu\text{m}^2 = 100 \text{ km}^2$, kako se jasno vidi iz crteža. Ta sa 10 km^2 mogu pokriti samo jednu (1 km) široku prugu četvornoga mirijametra, a da pokrijem cijeli $1 \mu\text{m}^2$ trebam 10 ovakovih pruga ($10 \times 10 \text{ km}^2$).

Kad imam ovo na pameti, lako ću shvatiti i gornju pogriješku, jer je isti snošaj također među površinom Evrope odnosno Južne Amerike na karti u atlasu i površinom Evrope odnosno Južne Amerike u naravi. Ne $20,000.000$, nego $20,000.000 \times 20,000.000 = 400,000.000.000.000$ (400 milijuna milijuna) puta je Evropa u naravi površinom veća; ne $40,000.000$, nego $40,000.000^2$ t. j. $1.600,000.000.000.000$ onakovih karata, kakva je u atlasu trebam da pokrijem površinu Južne Amerike. Sa $20,000.000$ karata Evrope pokrio bih tek jednu prugu evropskoga kontinenta u njegovoj dužini t. j.

$\frac{1}{20,000.000}$ dio njegove širine. Budući da Južna Amerika ima $40,000.000$ pruga, od kojih svaka zaprema površinu od $40,000.000$ karata, moram računati sa četvornom ili sa kvadratom, da saznam, koliko mi karata pokriva površinu Južne Amerike.

Iz svega slijedi kao pravilo ovo: mjerilo vrijedi samo za dužinu, mjerilo je linearno; ako ga želim upotrebiti za plohu, površinu, onda mi valja razmjer mjerila kvadirati ili što je jedno te isto, nazivnik mjerila samim sobom umnožiti.

Ovo bi morao razjasniti učitelj učenicima u pučkoj školi, kad im tumači mjerenje na karti i u naravi, a čini mi se da to baš ne bi bilo teško,

kad bi se poslužio priloženim crtežem, koji jasno prikazuje snošaj među manjom i većom dužinom te manjom i većom plohom ($1 \text{ km} : 10 \text{ km} = 1 \text{ km}^2 : 10 \times 10 \text{ km}^2$). Školska je literatura već istaknula, da bi pučka škola morala imati posebne karte, koje bi odgovarale potrebi pučke škole. Možda bi na takovoj karti dobro došla i posebna oznaka mjerila za dužinu i mjerila za površinu, ne samo numerički (u omjeru), nego i grafički (u crtežu).

Ž.

Za naše učiteljice.

Više puta sam zamišljao, zašto se s našim učiteljicama u Istri glede plaće i njihovih pravnih odnošaja ovako maćuhinski postupa, zašto? Nitko ne zna uzroka tome; možda za to, što su one žene, nježne, nenavikle na borbu, pa se ih ne boje, i s njima postupaju po miloj volji (mislim uvijek glede plaće i njihovih pravnih odnošaja).

Plaće pučkih i građ. učiteljâ je naš visoki sabor teda negda uredio na način, da pučki i građ. učitelji Istre nijesu plaćeni najgore u Austriji, ali za uređenje jednakih beriva i pravnih odnošaja naših učiteljica s onima učiteljâ nije htjelo zakonodavno tijelo Istre da čuje.

Naše Hrv. učiteljsko društvo za Istru okupljeno bijaše baš onda na glavnoj skupštini u Pazinu, kad je visoki sabor raspravljao o uređenju plaća istar. učiteljstva. Na skupštini imali smo već nacrt zemalj. odbora, i tako doznadosmo, kako misli većina visokoga istar. sabora urediti plaće učiteljstvu. Na skupštini smo nacrt prorešetal i ostali razočarani. Učiteljice 20% manje plaće od učiteljâ, učiteljice manji stan, manju stanarinu, manje kvinkvenije, manje mjesne doplatke od učiteljâ, a za koje babe dušu? Ovo je bio glavni uzrok, da je naša gl. skupština odbila nacrt zemalj. odbora a limine. Zaključismo na onoj sjednici, nek se odmah pošalje na visoki sabor, na predsjednike saborskih klubova, na školskog izvjestitelja zem. odbora, na zem. odbor, na pokrajinskog kapetana peticija, da Visoki Sabor ne uredi plaće učiteljstvu po nacrtu zem. odbora, nego po nacrtu, koji smo bili svojedobno poslali na gorispomenute čimbenike, na vladu i ostale zastupnike, tražeći izjednačenje plaća učiteljica i učitelja.

U toj peticiji izjaviše hrv. učitelji Istre, da ne će nikakve povišice plaće, ako se učiteljicama ne dade ista plaća kao i učiteljima.

Ni to nam nije bilo dosta, pak poslasmo sa glavne skupštine našega potpredsjednika, sadašnjega narodnoga zastupnika Augusta Rajčića, nadučitelja u Opatiji, na Visoki Sabor u Kopar, da i usmeno obrazloži odlučujućim faktorima mnijenje glavne skupštine. Odlučujući faktori lijepo ga primiše, ispraviše nešto u predloženom nacrtu, ali o izjednačenju plaća učiteljica s onima

učiteljâ ne htjedoše ni čuti. Se vuole parlare dell' equiparazione delle paghe dei maestri e delle maestre, non parliamo più. Tako mu je rekao član zem. odbora. Niti čuti dakle o tom toli pravednom zahtijevu, a zašto ne, per Dio? Eto toga mi ne razumijemo.

Kad je u »ono doba« Gambini bio svemogućí u zemaljskomu odboru, našalio se bio u saboru na račun učiteljicâ. Rekao je, da učiteljice traže jednaku plaću s učiteljima. »Pozvao sam«, reče po prilici, »nekoliko učiteljica i predočih im dilemu, hoće li da budu izjednačene u plaći s učiteljima, ali nota bene ne smiju se udavati, ili hoće li 20% plaće manje nego li učitelji uz pravo na udaju, pak — reče — učiteljice se izraziše za ovo posljednje. A danas se taj dilema niti ne stavlja učiteljicama. Dalo im se 20% manje plaće nego li učiteljima i zabranila im se udaja.

Što se učiteljicama brani udaja jest i za čovječanstvo od štete, jer bi dobro uzgojene i naobražene učiteljice znale dobro uzgajati svoju djecu, kad znadu uzgajati i tuđu.

U Francuskoj i Bugarskoj dali bi im nagradu za to, što su domovini dale valjanih sinova i kćeri, a istarskim zakonodavcima — kojim inače čast i poštenje — čini se sramotno, ako učiteljica u blagoslovenom stanju dođe pred školsku djecu. Tâ djeca vide kod kuće svoju majku, sestru, snahu, susjedu u blagoslovenom stanju, pa zar svoju majku, sestru (itd.) manje poštuju i ljube? Pa zar takvu ženu ne susreće svatko, tko je čovjek, s pietetom!

Ili zar se ne dozvoljava udaja učiteljicama, jer bi nekoliko dana prije i poslije poroda izostale iz škole, pak tada utaman primale plaću? Neka gospoda popitaju, kako vlasnici tvornica postupaju s radnicama, koje imaju da postanu majke: šest ćedana prije poroda i šest iza poroda ne treba da dolaze na radnju, a primaju svejedno potpunu plaću, i još veću gdje gdje. Eto tako se poštuju majke naroda, a naši upravitelji pokrajine krokodilske suze rone, ako učiteljica ne može par ćedana u školu, kad postane majkom; a što je još gore: da si te suze prištete, zabraniše udaje učiteljicama, otrgoše ju od svijeta njezinoga, ubiše ju moralno, a za sve te nenaravne kazne dadoše joj za nagradu 20% manju plaću nego li učiteljima.

Zar su učiteljice krive, da su žene? S ovakovim postupanjem pokazuju zakonodavci, da ne štiju ni ne ljube svojih majkâ, ženâ ni ljubovcâ ni rođenih sestara, pokazuju, da ne poznaju našeg puka ni naroda, koji štije majke svoje i žene i sestre i ljubovce i one, koje smatra drugim majkama porodu svome, a to su učiteljice.

Ako me za ove izjave moje tuže časni zastupnici, tal., hrv. i slovenski, Istre, ja ću moliti suca, neka raspravu prenese, dok skupa s učiteljicama i učiteljima pokrajine pred zastupnicima upitamo narod ovo: »Hoćeš li, narode i puče, dozvoliti, da se učiteljica uda, ako joj se prilika desi?« Ako narod

u Istri reče: »Ne dozvoljamo, ne ćemo udatih učiteljica, onda neka me sudac objesi, ali ako narod reče: »Nek se udaju, Bog im sreću dao; voljet ćemo ih još više nego prije!« onda će časni zastupnici ustegnuti tužbu proti meni i stvoriti zakon po pravednoj i mudroj želji naroda i puka.

Pa zašto sam ja ono prije napomenuo Francusku i Bugarsku, kad i naša Austrija po svojim zakonima dozvoljava, da se učiteljice udavaju (i državne učiteljice se udavaju, a da ne gube službe). Državni zakon mora biti po odredbama istoga zakona uzor za pokrajinske škol. zakone. Zašto se naše istar. zakonodavno tijelo ne ugleda i u ovom pogledu u držav. škol. zakon? Pak evo što ću još reći! Neka se ne boje naši zakonodavci, da će im udate učiteljice mnogo službovati, jer imaju u obitelji dosta skrbi, ali okrutno je zabranjivati udatoj učiteljici da službuje, ako joj to obiteljske, financ. i druge okolnosti dozvoljavaju, a srce vruće želi. Da se konkretnije izrazim: Može se dogoditi, da udatoj učiteljici ne da Bog djece; može se dogoditi, da ima udata učiteljica roditelje uza se ili sestru ili babu, kojima majka-učiteljica može mirne duše povjeriti svoju rođenu djecu, dok je u školi i dok se za školu pripravlja, pa zašto joj ne bi zakonodavno tijelo dozvolilo, da učiteljuje? Ako ne bude vršila svojih učiteljskih dužnosti, dat će joj nadzornik consilium abeundi; ako bude zanemarivala obiteljske dužnosti, njezin je suprug tute gazda i ljubimac.

Sada moram već prestati o tom. Htio sam uvjeriti zakonodavce Istre, da nije ni uljudno, ni humano ni naravski, da učiteljicama brane udaju. Neka se učiteljice udavaju, ako hoće, pa nek službuje, koja hoće i može.

Sad ću preći na drugu točku: Učiteljice treba plaćati kako i učitelje. Onu nagrdu od 20% treba iz zakona izbrisati. Tu ću biti kratak. Učiteljice uče iste nauke kao i učitelji, učiteljice vrše jednaku službu kao i učitelji, neka su dakle i jednako plaćene. Neka zastupnici popitaju narod, hoće li, da se i učiteljice plaća kao i učitelje, pak će čuti odgovor. Majke s većim povjerenjem izručuju svoje djevojčice i svoju mušku sitnež učiteljicama, nego li učitelju, a majke imaju glavnu riječ u kući, kad se o dječici radi, i muževi ih slušaju, pak će ih i slušati, kad im budu žene rekle: Recite zastupnicima neka dadu jednake plaće i učiteljicama i učiteljima. Nije hvala Bogu danas u ovim stranama moderno, držati ženu za stvar i muškome inferiorno biće; to je još običaj samo negdje u Levantu. Koliko je ženâ liječnika, nadzornica, profesorica, doktora prava, čak jedan načelnik je žena.

Obećao sam da ne ću duljiti. Evo me na kraju. Država plaća svoje učiteljice kano i učitelje. Mnoge pokrajine Austrije povele se za njom.

Na drugom mjestu ovoga broja Nar. Prosvjete naći ćete članak o plaćama učiteljstva u Bukovini. To je pokrajina u Austriji, pak tamo imaju plaću učiteljice kao i učitelji.

No dakle! Zar će naši istarski zastupnici smrtno sagriješiti, ako dadu i učiteljicama u Istri plaću kao i učiteljima? Zar da oni u galanteriji napram nježnom spolu zaostanu za drugima? Ne vjerujem. Fiat justitia!

Dođite, drage kolegice, na glavnu skupštinu u Pulu mjeseca julija, pak ćete se s učiteljima pogovoriti o načinu, kako da postignete svoja prava.

Bačić.

Ribogojstvo u slatkim vodama Istre.

Istra ne obiluje slatkim vodama tekućicama niti jezerima, pa se o gojenju slatkovodnih riba u ovoj pokrajini jedva govoriti može. No priznati se mora, da bi i ova grana obrta bila od koristi Istranima, stoga je ne smijemo zanemariti. Koliko se može postići racijonalnim gojenjem riba, primjerom nek nam budu Česi; kod njih je ribogojstvo u ribnjacima lijepo razvijeno pa im donša lijepih dohodaka.

Da vidimo sada, u koliko odgovaraju istarske vode (Mirna, Raša, Čepičko jezero i Vransko) spomenutoj svrsi i kako bi se s njima najuspješnije mogli okoristiti.

Voda rijeke Mirne je mutna i neprozirna; samo na plićim mjestima može se vidjeti njezino dno.

Slična voda je i u »vrucima« (bolassi), koji se nalaze na dnu riječnog korita ili izvan njega, a dobivaju svoju vodu putem podzemnih žila sa bližnje kraske okolice. Tih »vrutaka« ima više, razne veličine. Iz njih teče voda u obliku većih i manjih potočića u Mirnu. Temperatura vrutaka ne razlikuje se mnogo od prilično tople vode u Mirni samoj. Najveći »vruci« su kod Sv. Ivana, Sv. Stjepana i Cotića. Po svom obliku nalikuju na lijevak. U njima diže se voda iz dubine katkada takvom snagom, da baca ribe (jegulje) na okolno tlo, što se je češće opazilo kod Sv. Ivana.

Mirna teče uopće lagano, otuča joj i ime. Temperatura joj je samo na onim mjestima nekoliko niža, gdje utječu u nju spomenuti vruci. Radi toga je ova voda baš prikladna za ribe iz porodice šarana. Dočim se nalaze na nekim mjestima samo lipeni (temoli) — jedini predstavnici lososa (salmonidâ). Od porodice šarana ima u Mirni mrenâ (barbi), bjelica ili kesegâ (pesci bianchi), a samo sporadično i jeguljâ.

U donjem tijeku rijeke i to blizu ušća njezina nalaze se u nekoja doba godine i morske ribe, kao primjerice lubin (branzino), koji ulazi onamo u vrijeme mriještenja.

Broj riba je malen. Uzrok tome jest množina svijetlo-žuta mulja, koji nanašaju bujice prigodom svakog većeg naliva u korito rijeke, tu ga talože, pa se korito sve to više diže. Taj mulj sprečava razvoj vegetativnog života, a uslijed toga i razvijanje sitnih životinjica, koje služe ribama za hranu osobito u ranoj mladosti. No taj mulj škodi ribama i neposredno. Sitni taj pijesak ulazi za disanja u ribje vrlo osjetljive škrge, te ih razdražuje i prouzrokuje jače izlučivanje sluznice; radi obilja izlučene sluzi priljepljuju se sitna zrnašca pjeska tako, da napokon začepi otvor škrgâ i ribe se zaguše. To se zbiva češće osobito kod mlađih generacija.

Mirna od Buzeta do »Kamenih vrati« je radi mnogog mulja često nečista, dočim je od spomenutih vratiju u duljinu za kakvih 10 km čišća, jer prima veću množinu čiste vode sa kraske okoline. Od Butonigle, koja katkada presahne, ali znade za dugih kiša i grozno nabujati, dobiva opet Mirna toliko mulja, da je sve do ušća mutna.

Dubina Mirne je prema različitoj brzini veoma različita. Kod Livada iznaša brzina 0.8 m na sekundu, kod Ponte Porton 1.2 m. Kod Gradola postaje dublja, te je odavle pa sve do ušća plovna. Do tuda dopire i morska voda

U svom donjem tijeku za 10 km valja Mirna po 60 m³ vode u sekundi.

Od kupališta Sv. Stjepana teče voda polagano i jednolično dubokim koritom.

Pređimo sada na jezero Čepić. Dugo je to jezero 4 km, a široko 2½ km. Najveća mu dubina iznaša od 2½—3 m. Temperatura vode u ožujku je 10° C, a ljeti se digne i do preko 20° C. Obale su niske, dno je zamuljeno i na više mjesta pokriveno povodnim biljem, u kojem se razvija mnogo hrane za ribe. Prema sredini vire iz jezera trstike. —

Malena dubina, visoka temperatura kao i nedostatna izmjena jezerne vode: sve to nam dokazuje, da u Čepićkom jezeru mogu živjeti samo nekoje vrsti riba, kao štuke, jegulje, šarani i njihove odlike (linjci) i još neke vrsti riba manje vrednosti. Dok štuke dostižu težinu od 2 kg a šarani 4 kg, ima u jezeru jegulja i od 5 kg. U jezeru mora biti i raka.

Jedini nadzemni pritok jezera je Boljuntčica, koja izvira ispod Učke; ali jezero mora imati i podzemnih pritoka, jer znade u proljeću — a katkada i u jeseni — nabujati.

Sada dolazi na red Raša, koja je odvirak Čepićkog jezera. Srednja joj je dubina od 1—2½ m. Njezina je voda jasno sive boje. Dno te rijeke nije tako zamuljeno kao ono Čepićkog jezera. U srednjem i donjem tijeku vijuga se i pravi malene otočiće. Velikim dijelom svoga toka teče kroz livade zarasle grmljem, stoga ima obilje hrane za ribe. Množina njezine vode odvisi od stanja vode u Čepićkom jezeru.

Radi mnogih pritoka nije se Raša nikada posušila niti smrznula u donjem tijeku. Njezine ribe jesu iste vrsti kao one u jezeru. Osim ovih dolaze za plime u proljeću i jeseni u rijeku do »Novog Mlina« i morske ribe i to lubin (branzino), i cipalj (cefali).

Vransko jezero nalazi se na otoku Cresu prilično visoko nad morskou razinom; obdano je kraskim brdima, ima znatan opseg, a najdulje je smjerom sjevero-juga. Dubina raste prema sredini sve do 80 m. Jezero nema vidljivih pritoka ni odviraka; za vrijeme kiše donasaju mu vodu bujice sa okolnih brda. Ono jezero je većinom kamenito; djelomice pokriva ga mulj. U manjoj dubini dosta je razvijen bilinski život. U njemu ima mnogo potopljen drva. Visina jezerske vode malo se mijenja. Smrznne se rijetko.

U jezeru ima štuka od 20 kg, linjaka i nešto malo smuda z bana (fogaš). Domaći ljudi malo se bave ribolovom i to mrežama, koje spuštaju blizu obale; tuđinci dolaze veoma rijetko ovamo. Intenzivno se ribe ne love, osobito ne u dubinama jezera. Inače se ribari kroz cijelu godinu, a nitko ne pita, tko ima pravo, tko ne; ne pita se, koji bi način ribarenja bio najuspješniji, ni koje su sprave u tu svrhu najprikladnije.

Vode Istre uopće nisu sa gledišta ribolova najpovoljnije. Uzrok tome je ne samo narav i kakvoća vode, nego i to, što nedostaje gotovo svega, čime bi se u ovoj grani gospodarstva očekivao za kratko vrijeme takav uspjeh, kakav bi se uz druge uvjete energičnim radom zbilja postići mogao. U prvom redu uzrok je tome bezbrižnost puka za ovu granu gospodarstva i neshvaćanje iste, a osim toga nije ribolov ograničen, niti je pravo do ribarenja zakonom uređeno. Što nije jur nestalo iz sladkih voda Istre riba, tumači se i tako, da su obale rijetko napučene, što se puk za ribolov ne zanima; u drugu ruku ne mogu se ulovljene ribe ni prodati uz doličnu cijenu.

Sasvimtim moglo bi se za nekoje vode nešto učiniti, za druge čak mnogo, da se spomenute okolnosti uredi i da se puk na jedan ili drugi način uputi, kako bi iz

vođe svoga rodnog kraja crpao racijonalnim iskorištivanjem lijepe dohotke. Ustrajnošću i strogošću došlo bi se do željena cilja, kako se je jur u voćarstvu, a osobito u vinogradarstvu postiglo lijepih uspjeha. Moralo bi se točno odrediti, tko ima pravo ribarenja, u koje doba godine može se ribariti, koje vrsti riba treba štedjeti; moralo bi se utanačiti zakonom, na koji način i kojim spravama smije se ribariti; morala bi se prometna sredstva popraviti, pa bi se time postavio temelj racijonalnom ribarenju u slatkim vodama Istre.

Vrlo cijenjena vrst riba u Mirni jesu bez dvojbe lipeni (temoli) od roda šarana, koji se nalaze za stalno na nekim određenim mjestima; dolaze za tim jegulje, koje se opaža samo sporadično. Lipene trebalo bi štedjeti racijonalno. Što se tiče jegulja, trebalo bi im olakšati putovanje iz mora uz rijeku tako, da se na neprolaznim mjestima učine stepenice za nje i mostiće.

Ako bi se u Mirni samoj i malo postiglo, bili bi uspjesi veći u spomenutim vrućinama (bolassi). U njima ne prijeći mulj sa svojim posljedicama razvoju riba, niti bi ih mogao svatko bezobzirno loviti, kao u rijeci. Prilična dubina i oblik tih vrutaka štiti ribe; znatna množina hrane, koja je bez sumnje u njima, pospješila bi njihov razvoj. Stoga bi se moralo te vrutke pretvoriti u ribnjake i naseliti ih vrstom šarana, koja se brzo razvija. Iz tih vrutaka zalazile bi ribe u Mirnu i potražile si zgodna mjesta, na kojima bi se od mulja obranile. Za gornji i srednji tijek rijeke nema zgodnijih riba od šarana. Donji tijek Mirne mogao bi se naseliti s »morskom pastrvom« (trota). One ne podnašaju samo višu temperaturu, nego žive i u brakičnoj vodi. I ako bi se poradi mulja, što ga donša Butonigla, povukle u more, ne bi se za rijeku izgubile, jer bi se za vrijeme mriještenja opet vratile u nju. Tu ribu iz porodice lososa moglo bi se smatrati kao ribu budućnosti, ako bi se sa kompetentne strane izvelo nekoliko pokusa, a ovi bi se smatrali uspjelima tek onda, kad bi se dokazalo, da se pastrve mriješte u Mirni. Kod jednog ili drugog od spomenutih vrutaka mogla bi se urediti s vremenom štacija za umjetno gojenje ribâ, pa na taj način ne bi trebalo nabavljati potrebiti riblji pomladak iz inozemstva.

Čepičko jezero ne može se napučiti boljim vrstama riba od sadašnjih, jer je narav samoga jezera protiv toga. No to nije nikakvo zlo, jer bi šarani i jegulje lijepu dobit davali, ako bi se racijonalno gojile. Danas lovi svatko, koliko i kako hoće i kada hoće, a ne obazire se na veličinu ni na dobu riba niti na vrijeme mriještenja. Pravila morala bi se postaviti. Bolje ribe (šarani, štuke, jegulje) ne bi se smjele loviti, dok su malene, jer je od takovih mala novčana korist. Usrijed ljeta, dok je dubina vode malena, a padavine rijetke, moralo bi se ih štedjeti. Jegulju — tu najvažniju ribu ovoga jezera — moralo bi se loviti u jeseni, kad prelazi s jezera Rašom u more. U drugu ruku moralo bi se olakšati prelaz mladim jeguljama iz mora u jezero.

Premda se ribarenje u jezeru i sada isplaćuje, teško bi ribe prodavati, kad bi ina bilo više, jer nema prometnih sredstava. Veća tržišta kamo bi se ribe izvažale, jesu Opatija, Rijeka, Trst, Pula i Pazin. No i ova gotovo jedina tržišta za ribe iz Čepića daleko su, jer kako je gori spomenuto, slaba su prometna sredstva (željeznice, ceste) od jezera do njih. Uredi li se dakle ribogojstvo u Čepiću, moralo bi se istodobno sagraditi na jezeru tvornicu za konzerviranje riba. Oko jezera ima močvarnih livada, koje davaju loše sijeno, te se niti trud za nj ne isplaćuje, stoga bi se na ovakvim mjestima pošto ih je teško osušiti, mogli urediti ribnjaci za gojenje jegulja. Nema dakle sumnje, da bi tvornica imala obilno posla. U lugu ispod Pićna ima mnogo žive vode, pa poplave katkad i ono srednje vrijednosti sijeno odnesu, stoga bi se ondje mogli urediti ribnjaci

za šarana. Tu bi se mogle gojiti i »morske pastrve« (trote iridescenti), koje jesu pripoznate kao ribe budućnosti za ribnjake. Kolikoća riba, poteškoća izvažanja riba vojuju za podignuće spomenute tvornice ribljih konzerva.

Za Vransko jezero ne može se učiniti mnogo, jer je jezero osamljeno, a nalazi se dosta visoko među brdima; komunikacija između jezera i mora je loša i mučna, dubina velika, a nema pritoka ni odvi-aka, a i vrst riba u jezeru je proti tome.

Ako bi se htjelo gojiti u jezeru ribe skupocijenije n. pr. pastrve (*salmo lacustris*), trebalo bi prije za mnogo ograničiti broj štuka (kojih ima u jezeru veliki broj) uništavanjem njihovih jaja, koja odlože na pličinama blizu obale, urediti prilike posjeda, prava ribolova, popraviti sredstva i načine ribarenja, odrediti vrijeme ribarenja, učiniti shodna da se riba može izvažati na glavne trgove (Opatija, Rijeka, Kraljevica, Lošinj i t. d.) Uzevši u obzir sadašnje prilike prevoza riba sa Vranskoga jezera ne može se ni govoriti o izrabljivanju Vranskoga jezera u pogledu ribolova.

Četrdeset-godišnjica državnoga školskoga zakona.

Baš pred 40 godina — dne 14. svibnja 1869. — bje izdan državni zakon, kojim se ustanovljuju »načela nastave za pučke škole«. Izdao ga je tadašnji ministar za bogoštovlje i nastavu Leopold vitez Hasner. Pred tim zakonom izišao je 25. svibnja 1868. državni zakon, koji je istaknuo temeljna načela o odnošaju škole prema crkvi. Do tada je naime školstvo bilo posve podređeno crkvi, a onim je zakonima nastao veliki preokret, koji je više manje uredio školstvo, kakvo je danas. Dakle je za školstvo u Austriji godina 1869. vele znatna, a da to razumijemo, evo par riječi o stanju škole uopće u Austriji i kod nas u Istri prije i poslije te godine.

Dok je Marija Terezija sa sinom Josipom II. pod utjecajem prosvjete XVIII. vijeka smatrala školu državnom uredbom (»politicum«) i svoje niže škole (trivijalne u malim, glavne u većim, a normalne u glavnim gradovima) postavila pod nadzor posebnih školskih zemaljskih nadzornika, a izašto je god. 1773. bio ukinut Isusovački red, također učiteljima imenovala većinom samo svjetovnjake, povjerio je car Franjo na početku XIX. vijeka i nastavu i nadzor u svim školama svećenstvu i redovništvu. Tako ostade od cara Franje preko Ferdinanda Dobrodušnoga do našega sadašnjega vladara do g. 1869. Isprva nije u državi bilo ni ministarstva za nastavu, jer je ono podignuto tek 1848. Prvi austrijski ministar za bogoštovlje i nastavu grof Lav Thun je morao zajedno sa drugima ministrima u ime države urediti svoj nastavni djelokrug u dogovoru Austrije s papom, u konkordatu g. 1855., gdje je zaključeno: »Sva nastava mladeži u javnim i privatnim školama mora da je primjerena nauci katoličke crkve; biskupi će voditi vjersku nastavu u svim javnim i privatnim školama a bdjeti će također, da u nijednom nastavnom predmetu ne bude ništa, što se protivi katoličkoj vjeri i ćudoređu. Svi učitelji katoličkih

pučkih škola će biti pod crkvenim nadzorom. Vjera i moral onoga, koji hoće da bude učitelj, mora biti bez prigovora«. Školu je nadzirao u prvom redu župnik u svom okružju, onda dekan u svome, a u cijeloj biskupiji biskup ili zapravo jedan kanonik, komu je taj posao biskup povjerio. Zadnje su instance bile zemaljsko školsko vijeće i ministarstvo. Učitelji mogahu biti — i bijahu većinom — svjetovnjaci, koji su polazili učiteljište dvije godine — kod nas u Kopru. Učiteljišta su uređena godine 1849., a povijest koparskoga učiteljišta štampana je (njemački). Zemljopis, povijest i prirodne nauke ne bijahu samostalni predmeti na učiteljištu, kaošto još danas nijesu u pučkoj školi. Školska obvezatnost trajaše samo šest godina. Tko hoće da upozna naše školstvo do godine 1869., mora tražiti za to podatke u župnim, dekanatskim i biskupijskim arhivima. Proštijski arhiv u Pazinu ima na pr. lijepo poredana i u snopiće za svaku godinu povezana acta od godine 1819. do 1869. (dakle za 50 godina), iz kojih bi se moglo stvoriti lijepi pregled školskoga napredovanja u pazinskom dekanatu (Pazin, Stari Pazin, Žminj, Sv. Petar u Šumi, Kringa, Tinjan, Trviž, Beram, Kašćerga, Grdo Selo, Zamask itd.) kroz to vrijeme. Ovako se može potražiti gradivo i u drugim crkvenim arhivima.

Ali kad je iza god. 1848. Austrija sve niže padala u svojoj unutrašnjoj i vanjskoj politici, gospodarski i kulturno, i kad je iza poraza god. 1866. ugovorila s Ugarskom dualizam, premijenilo se prema novim političkim prilikama koješta i na školskom polju: plod liberalne politike bijaše i školski zakon od 14. svibnja 1869., koji je već na snazi baš 40 godina.

Taj zakon tumači i popunjuje misli, koje su izražene općenito u 17. članku temeljnoga državnoga zakona od g. 1867. i u zakonu o odnošaju škole prema crkvi od g. 1868. Svibanjski školski zakon ima dva dijela: prvi se tiče javnih, a drugi privatnih škola; u prvom je dijelu govor o svrsi i uređenju općih pučkih i gradanskih škola, o pohađanju škole, o izobražavanju učitelja i usposobljenju za učiteljevanje, o usavršivanju učitelja i njihovim pravnim odnošajima, o utemeljivanju škola i troškovima za nje. Zakonom od 1869., koji će svatko naći u djelcu »Državni zakon za pučke škole«, je pučka škola u Austriji postavljena na temelje posve nove, jer je nastava i nadzor od crkvenih oblasti prešla na državne, od konfesijonalne uredbe postala je škola politička. Postavio se veći zahtjev učitelju i učeniku; onaj mora polaziti učiteljište četiri godine, a ovaj pučku školu osam, što je za raširenje pučke prosvjete imalo i ima veliku važnost.

Pučko školstvo u Istri.

Vadimo iz statistike javnih i privatnih pučkih škola u Austriji, koju je izdala c. kr. dvorna i državna tiskara 1908., mjeseca aprila slijedeće podatke. God. 1904.—05. bilo je u Istri:

- I. javnih pučkih škola 216 (od kojih 1 građ.),
privatnih pučkih škola sa pravom javnosti 18,
» » » bez prava » 13.
- II. jednorazrednica 117
dvo- » 51
tro- » 22
četvero- » 6
petero- » 16
šestero- » • 3
- III. njemačkih javnih pučkih škola 1
slovenskih » » » 31
talijanskih » » » 73
hrvatskih » » » 94
paralelka » » » 17
- IV. njemačkih privatnih pučkih škola 3
talijanskih » » » 14
hrvatskih » » » 13
paralelka » » » 1
- V. 19. školskih zgrada za javne pučke škole: 52 vrlo dobre, 73 dobre,
57 povoljnih, 35 nepovoljnih.
- VI. higijenski uređenih škola:
vrlo dobro 51, dobro 85, povoljno 62, nepovoljno 19.
- VII. školâ sa propisanim učilima:
1. opće povoljnih 98
2. nepovoljnih 118;
- VIII. na javnim pučkim školama: učitelja 435, učiteljica 221;
- IX. djece dužne polaziti školu 53.188
» koja su polazila školu 39.795;
- X. na jednu učitelj. osobu došlo je 83 djece, (u Rovinju 69, Kopar 99,
Lošinj s Krkom 51, Pazin 83, Poreč 70, Pula 71, Volosko 126);
- XI. učitelja na javnim pučkim školama 435,
učiteljica na » » » 221, od kojih otpada 26 na učiteljice pomoćne i za ručni rad.

Po kotarima su ovako podijeljeni:

Rovinj:	učitelja	9	učiteljica	8
Kopar:	»	83	»	55
Lošinj:	»	79	»	41
Pazin:	»	59	»	19
Poreč:	»	55	»	41
Pula:	»	78	»	39
Volosko:	»	62	»	18

Učiteljske plaće

u Bukovini (izuzev glavni grad) uređene su zakonom od 20. I. 1909.

Odredbe toga zakona iznijet ćemo potanje, jer se podudaraju u više točaka sa spomenicom našeg hrv. učit. društva za Istru, »N. Pr.« u Pazinu, koju smo bili prije uređenja naših učiteljskih beriva podnesli zakonodavnom tijelu Istre, pojedinim članovima njegovim i c. kr. vladi. Dakako da su se naši zahtjevi smatrali pretjeranima, i nevrjednima, a da se na nje čovjek obazre.

Nego da ne zađemo stranputice, evo nas na stvari. Školski zakon za vojvodinu Bukovinu ne čini razlike u plaći između učitelja i učiteljica. Tamo nema onih sredovječnih 20° manje za učiteljice.

Stalno namještene učiteljske osobe na javnim pučkim školama u Bukovini (osim Černovica) podijeljene su glede beriva u tri kategorije. Beriva se pako sastoje iz a) plaće, b) funkcijonalih doplataka i c) iz aktivitetnih doplataka. Plaće jesu za:

I. kategorija:	II. kategorija:	III. kategorija:
2800 K	2200 K	1200 K.
2600 »	2000 »	
2400 »	1800 »	
2200 »	1600 »	

Učitelji(-ce) bivaju promaknuti na viši plaćevni stepen iste kategorije svake tri godine službe. 30% učitelja(-ica) je I. kategorije, 50% II. kategorije, a samo 20% III. kategorije.

Po ovom zakonu nema u Bukovini podučitelja(-icâ), već samo nadučitelji(-ce) i učitelji(-ce).

Privremeno namješteni učitelji(-ce) s ispitom osposobljenja nisu u nijednoj kategoriji, ali primaju plaću III. kategorije, oni s ispitom zrelosti primaju remuneraciju od 900 K, a bez ispita zrelosti 750 K.

Definitivni upravitelj(-ica) jednorazredne škole dobiva kao funkcijonalni doplatak 100 K, onaj (ona) dvo- do šesterorazrednih škola za svaki razred 50 K. Ti se doplaci uračunavaju u mirovinu. Privremeni upravitelji(-ce) imaju jednake doplatke, ali im se ne uračunavaju u mirovinu.

Samo definitivni ili provizorni upravitelji(-ce) imaju pravo na stan u naravi, a ako ga nije, onda u mjestima do 5000 stanovnika dobivaju odštetu u novcu u iznosu od 480 K, a svim drugim mjestima 600 K. Drugi učitelji (-ce) imaju mjesto stana u naravi aktivitetni doplatak i to oni I. kategorije 480 K, II. kategor. 360 K, III. kategor. 200 K godimice; ovi se doplaci ne uračunavaju u mirovinu.

Književne obavijesti.

Mladi Istranin,

list za mladi svijet, uređuje učitelj Viktor Car Emin, hrv. književnik. List izlazi u Opatiji svakoga mjeseca.

Broj 5. obiluje krasnim štivom i sličicama. Na prvom je mjestu slika 90-godišnjega pjesnika Iv. Trnskoga i riječ o tom starom, dičnom Ilircu, koju je napisao V. Car. U drugom člančiću napovijeda se jubilej dvaju književnika hrvatskih: našega Istranina R. Katalinić-Jeretova i Jos. Milakovića; »Mladi Istranin« će upoznati čitatelje u dvostrukom srpanjskom broju s tim dobrim prijateljima naše mladeži. Slijedi zatim lijepa pjesmica »Proljećna« od J. Milakovića, onda šaljiva priča »Kraljević Marko« od R. K. Jer., pak poučni sastavak (s slikom) »Obrana luka i obala«, onda ilustrovana pripovjedića, iz českoga »Kako je Juriću presjela večera«, »Marica i Medov (pas.)«, Mač i igla«, dialog, prev. R. Kat.-Jer., »Dobra, mala Tončića«, »Muči budalo«, Pospanac (prevod). »Iz moje torbice«, »Slike bez riječi«.

Primili smo od Ivana Carića dvije knjižice i to:

1. **Zgode i nezgode jednog iseljenika** (u Ameriku)

i 2. **Iz daleke Amerike.** (Bilješke i dojmovi jednoga iseljenika iz Amerike).

Obje knjižice su poučne i zabavne. Čitajući ih proplakat ćeš, kad čuješ, što sve naš svijet u Americi trpi. Kad pročitaju naši ljudi obje knjižice, minut će ih želja za Amerikom; zasukat će rukave pa obrađivat svoju rođenu i milu zemlju. Ivan Carić prodava svaku knjižicu po 20 para; piše nam, da ih ima neko par stotina komada. Meni se mili više druga knjižica, ali i prva je lijepa. Neka učitelji i drugi naši sakupe šaku desetica, pa nek ih pošalju uredništvu ili na adresu Ivan Carić, Normanci, Hrvatska, pa će dobiti svežanj knjiga.

Gius. Parentini:

Il vademecum del dirigente scolastico. Raccolta di formulari delle principali scritture officiose occorrenti alla dirigenza delle scuole popolari pubbliche dell' Istria.

Prezzo cent. 80. Ova knjižica od 64 stranice u četvrtini podijeljena je u osam razdjela: U I. govori Parentin, kako treba da postupa upravitelj kod upisivanja; u II. nabraja zakone i naredbe, koje treba da zna upravitelj; u III. nabraja godišnja beriva učiteljica; u IV. govori o praznicima; u V. navada sve vrsti svjedodžbi sa kratkom uputom; u VI. spominje registre, što ih škola mora imati, i kako se vode; u VII. i VIII. su obrasci za redovite i izvanredne dopise.

Kako se vidi, knjižica je veoma praktična i dobra za svrhu, kojoj je namijenjena, samo šteta, što nije potpuna.

Pošto imamo mi mnogo jednorazrednica, na kojima su često namješteni mladi učitelj. kandidati i učitelji, hvalevrijedno bi bilo, da se koji dade na posao, pa i za nje priredi ovakovu (ali potpuniju) priručnu knjižicu, koja bi — uzevši u obzir nove škol. propise i zakone — dobro došla i starijim škol. upraviteljima i nadučiteljima.

— rinić.

Primismo :

Pjesme Izaije Mitrovića Glamoč (Bosna) cijena 1 K. Knjižica obuhvaća 43 ljubavne pjesmice.

Lične i školske vijesti.

Kotar Pazin.

+ U Pićnu je dne 16. V. o. g. blago usnuo u Gospodu Antun Nežić, umirovljeni nadučitelj, providen Svetotajstvima za umiruće, u 74. godini dobe svoje. Pokopan bi dne 18. na pićanskom groblju. Sprovodu, koji je vodio dekan Berzenda sa kapelanom Skalsky-em, prisustvovahu narodni zastupnici Dr. Š. Kurelić, pazinski načelnik, zem. prisjednik Dr. Dinko Trinajstić, zatim Dr. Dorčić, c. kr. financ. tajnik, Iv. Bunc, c. kr. kot. škol. nadzornik, školska djeca hrv. i tal. mjesne škole i više učitelja. Naše društvo zastupao je predsjednik Bačić. Kod sv. mise i na sprovodu pjevahu školska djeca; iz početka teško im pjesma išla radi žalosti za učiteljem dobrim, a kasnije izlazila iz njihova gr'oca mila i tugaljiva, da ti j' srce plakalo. Pokojnik je ostavio ožaloštenu suprugu Mariju i četvero djece: Gvida, Janka

c. kr. suca u Krku, Karla, koji je u službi kod c. kr. financ. ureda u Pazinu, i kćerku Ivanka.

Milom pokojniku mir duši, a žalosnu gospodu udovu i djecu neka dobri Bog utješi!

U narednom broju donijet ćemo nekrolog o našem pok. kolegi.

Komisijonalne rasprave za ustrojenje škole u Kunju i Ripendi, općine Labin, obdržavale se pred nekoliko dana. I u jednom i drugom mjestu izjavio se narod za hrvatsku školu jednoglasno. Do mala obdržavat će se takva rasprava u Krbunama i Krškli.

Pod krovom su već škole u Sv. Ivanu i Pavlu i u Grdomselu. Def. je odobrena škola u Zareču, tik Pazina. Početkom buduće škol. godine otvorit će se ove tri posljednje škole.

Položio ispit.

Naredbom c. kr. min. za bogošt. i nast. od 21. svibnja 1908. br. 20722 obdržavao se prošlih velikih škol. praznika kod javne trgovačke škole u Gorici (Pubblica scuola di commercio) tečaj za trgovačke discipline, kao priprava za poučavanje u trgovačkim školama za daljnu izobrazbu (Preparazione per l'insegnamento nelle scuole commerciali di perfezionamento).

Taj je tečaj polazio i tajnik našega društva, Fr. Barbalić, škol. upr. u Bermu, i konačno položio ispit s odlikom. Vese- limo se.

Svečani koncerat u proslavu 100-godiš- njice Ljudevita Gaja.

Đaci c. kr. velike hrv. gimnazije prire- diše dne 22. svibnja o. g. svečani koncerat u proslavu 100-godišnjice preporo- ditelja hrvatskoga naroda.

Koncerat otvori osmoškolac Jerko Grš- ković sa svečanim govorom. Pod ravna- njem učitelja tamburanja, prof. N. Žica, odigra zatim gimnazij. tambur. zbor »Na plitvička jezera« od Sr. Albini — M. pl. Farkaš. Treća točka programa bijaše slov. pjesma »Pri zibel«, koju divno pje- vahu đaci pod ravnanjem prof. Šantela. Stupi za tim na pozornicu osmoškolac Šime Žužić i dugo raspravljашe o Ilirizmu. Bi- rano slušateljstvo pomnjivo ga slušaše. Velikom točnošću odigraše Brožovu »Pro- ljetnu pjesmu« petoškolci V. Omahen i Fr. Stanić (brać) uz pratnju na glasoviru, koju izvađaše sedmoškolac R. Defranza.

Mješoviti zbor zapjeva na to Šantelovu krasnu skladbu »Laku noć«; općinstvo ne htjede mirovati, dok nijesu pjevači opeto- vali pjesmu.

Osmoškolac Sl. Matanić je pravi dekla- mator. Kakvim čuvstvom krasnoslovio je on velebnu pjesmu »Ljudevitu Gaju«! Iza kako se zastor opet dignu, zasniva guda- lački đački orkestar Zajčev »Potpuri iz opere Zrinski« i »Kolo«; odobranju ni konca ni kraja. Tamburaši su morali ope- tovati Bozzotijevu »Na Dinarskim hridi- nama«.

Kad je na pošljertku uz pratnju guda- lačkog orkestra mješoviti zbor zapjevao Gajevu »Još Hrvatska ni propala« skoči u dvorani sve na noge: sve obuhvati silno i sveto čuvstvo za domovinu, koje provali iz srđaca slušateljstva. Činilo ti se, da vidiš i slušaš Ljudevita Gaja i Ilirce u kazalištu zagrebačkom onomadne, kad se ova pjesma za prvi put pjevala. Po tri puta morao je zbor opetovati ovu pjesmu, a općinstvo bi ju bilo slušalo i po sto puta. Sa »Lijepom našom domovinom« završi ovaj krasni koncerat. Čast i hvala budi profesorima i đacima za ovaj »ilirski dan« u Pazinskom »Narodnom domu«!

Voloski kotar.

Ispit osposobljenja. U majskom terminu tek. god. položili su pred c. kr. ispitnim povjerenstvom u Kastvu:

a) ispit osposobljenja za poučavanje na općim pučkim školama sa hrvatskim naukovnim jezikom:

Nežić Ljudmila, učiteljica u Liva- dama;

Poropat Đuro, učitelj u Pasjaku;
Ružić Antica, učiteljica u Kašteliru;
Subotić Katica, učiteljica srpske šk. u Trstu;

Širola Marija, učiteljica u Korniću;
Vranić Kažimir, učitelj u Čunskom.

b) ispit osposobljenja za poučavanje talijanskoga jezika na pučkim školama sa hrvatskim naukovnim jezikom:

Kaliterna Nikola, učitelj u Polju;
Mahulja Ivan, učitelj u Dobrinju;
Nežić Ivan, učitelj u Livadama;

c) ispit osposobljenja za poučavanje njemačkoga jezika na pučkim školama sa hrvatskim naukovnim jezikom:

Matetić Ivan, učitelj u Opatiji.

Natječaj. Na mješovitoj četverorazred- noj pučkoj školi u Sv. Mateju ima se po-

puniti definitivno mjesto učiteljice II. reda.

Učevni jezik je hrvatski.

Dohodci ustanovljeni su u pokrajinskom zakonu za Istru od 5. junija 1908. D. Z. L. 32.

Pravilno obložene molbe podnieti se imaju propisanim putem do 4. junija 1909. na ovo vijeće.

C. kr. kotarsko školsko Vijeće.

Volosko, 5. maja 1909.

Predsjednik:

Barun Schmidt-Zabierow m. p.

Škola u Sv. Križu.

Potužili nam se naši ljudi iz Srdočeve županije. Mi ćemo njihove tužbe iznijeti na danje svjetlo, ne bi li možda ganule srca naših školskih oblasti, da dadu onim ljudima već jednom školu. Pred osam godina sagradiše lijepu modernu kuću za kapelana i u jednu školu uz crkvu sv. Križa, na ubavu brežuljku. Ako ljudi pitaju učitelja, reče im se: »Sagradite najprije školu«; kad sagrade znojem lica svoga školu otkidajući od ustiju i od siromašnoga zaloga svoga, samo da im djeca jednom sretnija budu, onda im se ne otvara škole. Navada se sto razloga, a međutim puk bez škole. Zašto onda zavađati puk? Zašto ga goniti na trošak bez svrhe?

Od Srdoči i okolnih mjesta je djeci po strmom putu mučno do Kastva; mučno im ljeti radi žege, zimi radi snijega i studeni i vjetra, mučno, kad je kišovito vrijeme, pak tako djeca iz onoga kraja slabo napreduju u naukama. A koliko vremena izgube putem? Kad bi doma imala školu, mogla bi se zateći uz svako vrijeme u školu, pa bi tako lijepo napredovala. Ne bi izgubila toliko vremena putem, pa bi onim radnim ljudima prišteđena bila skrb za djecom, jer ih ne bi trebalo ići tražiti po putovima, kad ih zateče noć ili nevrijeme na povratku iz Kastavske škole; djeca bi opet mogla pomagati kod kuće roditeljima prije i poslije škole. U teškom životu našega težaka i zanatlije olakšajte im, gospodo, ako srca imate za muke ljudske, olakšajte im put do izobrazbe! Ne tjerajte puk u zdvojnost, budite mu na ruku i skrbite se za nj!

Separatizam.

Pod ovim naslovom izišao je u »Nov. Listu« članak od g. B. iz Voloskoga. G. B. ne može naime, da propusti nijedne prigode, a da ne pokaže svoje vanredne du-

hovitosti, kojom hoće, da briljira pred svojim znancima i prijateljima, a na rovaš učitelja. Potpisani mu je odmah odgovorio, ali »N. List« ne htjede da stvar dođe na svjetlo. Ne znam, da li radi objektivnosti ili pako zbog toga, da si g. B. prištedi malu blamažicu. Bit će valjda bilo ovo posljednje. Kako bilo da bilo, evo odgovora g. feuilletonisti:

»Separatizam«.

U »Riječkom N. Listu« dd. 11. 5. o. g. ima jedan članak, koji doista zaslužuje, da mu posvetimo malo pažnje. U tome — moram prizvati — famoznome sastavku, što stoji na čelu lista, u njemu — velju — nagomilano je svega i svašta, pa čak i — fraza, pardon! samih fraza, kojima hoće naš poznati feuilletonista da tobože prikaže naše jadne društvene prilike. (Uz onakve ljude moraju naše prilike jodne biti.) Muči se, trsi i kini na sve moguće načine, da rukopipateljno pokaže, kako bi se zlu doskoćilo. (On će mu doskočiti!? Čime?)

Poznato je pako, da ne će jezik neg na škrbinu, ne će jadno, već čemu je navadno, pa tako i naš g. B. jadikujuć sasma ozbiljno i dostojanstveno, kako se naš svijet gubi u sitnicama (on se pako gubi u velikim stvarima, eh! Sretan narod uz ovake velikane!!), zaleti ti se on, brate, te navada za primjer »nekoga zastupnika iz okolice, koji se već dva mjeseca prepire o tome, da li bi valjalo učitelje nazivati profesorima ili obratno profesore učiteljima«.

Ovo je kulmen duhovitosti, kojom je g. B. htio, da izazove udivljenje valjda pred svojim užim krugom. (Možda pred svojim suflerom?!)

Poznavajući okolnosti, koje su nagnale B., da nadrlja ono par fraza tobože radi sanacije naših društvenih prilika, smjelo tvrdim, da se to nije desilo rad inog uzroka, već zbog toga, da g. B. dade oduška svome ogorčenju nad uspjelom lakrdijom u »Narodnoj P.«, a u drugu ruku, da se može javno hvalisati i baniti, jer je opet utukao — učitelja.

Šteta samo vječna, što su ovih dana zaredale kiše, rad kojih nije moguće B-u., da se prošeeće opatijskim perivojem, u kome se je onomadne hvalio nekim našim krasoticama, kako je očinuo učitelja Novljana, jer se je ovaj usudio izreći svoje mnijenje o »Velom Joži«.

Svakako zanimiva pojava XX. stoljeća, u kome se neki kojekakovići ulagivaju krasnom spolu putem novina udarajući pri tom po — učitelju.

Ovime smo pako gotovi sa g. B., jer ne ćemo da imamo posla s ljudima, koji jadikujuć nad separatizmom, ne mogu sakriti prave tendencije, što ne ide zatim, da vrijeđa čitavi jedan stališ. (I još nešto drugo!)

Ubogi naš »Lipi Jože«!

Opatija, 11. svibnja 1909.

I. M.

Kotar Koper.

C. kr. učiteljska škola (slov. odio) premjestit će se početkom škol. g. 1909. 10. iz Kopra u »solčno Gorico«. Sve spletke Talijana, da se to učiteljsko smjesti u kakvo selo, a ne u Goricu, nijesu ništa pomogle. Učiteljsko će tamo, gdje mu je mjesto i gdje je Slovincima drago. Slovinci su junaci! Hrvati su smjestili učiteljsku školu onamo, kamo su htjeli Talijani i dva hrv. istarska sokola, i to u Kastav. Bože mili, u kakvim smo mi rukama! Iza par godina imat će »Lipi Jože« argumenat u ruci, kojim će dokazivati, kako su hrv. učitelji Istre »utučeni«, i kakvim se sitnicama bave.

Službena kot. učiteljska konferencija obdržavat će se u prostorijama c. k. učiteljske škole u Kopru dne 21. lipnja o. g.

Glavne točke dnevnoga reda jesu:

- a) Biološka metoda prirodopisne nauke,
- b) Sastav uzornog nutarnjega školskog reda (za kotar Koper), koji će se pripočeti roditeljima (§ 86. škol. i nastav. reda)

Natečaj. U Koparskom školskom kotaru popuniti je stalno slijedeća učitelj. mjesta:

A) sa hrvatskim naukovnim jezikom:

1. mjesto učiteljice III. razreda na dvorazrednoj pučkoj školi u Buzetu;

2. mjesto ravnajućeg učitelja III. razr. na jednorazrednoj pučkoj školi u Sovinjaku;

B) sa hrvatskim naukovnim jezikom, a italijanskim kao predmet: mjesto učitelja III. razreda na dvorazrednoj pučkoj školi u Slumu (podružnica u Brestu);

C) sa hrvatskim naukovnim jezikom, a italijanskim i njemačkim jezikom kao predmet: mjesto učiteljice III. razreda na dvorazrednoj pučkoj školi u Roču.

Natjecatelji imadu podnesti svoje potkripljene molbe propisanim putem ovomu

kotarskomu školskomu vijeću do konca maja o. g.

Molitelji za mjesta ravnajućeg učitelja u Sovinjaku moraju dokazati usposobljenje za naknadno poučavanje vjeronauka.

Od c. k. kotarskog školskog vijeća

Koper, 4. maja 1909.

Natečaj. V koperskem šolskem okraju je stalno popolniti sledeća učitelj. mesta:

A) Sè slovenskim učnim jezikom:

1. mesto nad čitelja II. plačilne vrste na dvorazrednici v Predloki;

2. mesto učitelja-voditelja III. plačilne vrste na jednorazrednici v Kubedu;

3. mesto učiteljice III. plačilne vrste na dvorazrednici v Ospu;

4. mesto učiteljice III. plačilne vrste na dvorazrednici v Boljuncu;

5. mesto učiteljice III. plačilne vrste na dvorazrednici v Dekanah.

B) Sè slovenskim učnim jezikom in italijanskim jezikom kot učnim predmetom:

6. mesto učiteljice III. plačilne vrste na dvorazrednici v Kortah;

7. mesto učiteljice III. plačilne vrste na dvorazrednici v Marezigah;

8. mesto učiteljice III. plačilne vrste na dvorazrednici pri Sv. Antonu;

9. mesto učiteljice III. plačilne vrste na dvorazrednici v Šmarjah.

S tem mesti je združena plača ki je določena v deželnem zakonu 5. junija 1908 šte. 32.

Prosilci za mesta nadučiteljev in voditeljev morajo dokazati tudi sposobljenje za naknadno podučevanje veronauka.

Pravilno opremljene prošnje vlagajo naj se predpisanim potom pri podpisanim uradu do 31. maja t. l.

Od c. kr. okrajnega šolskega sveta

Koper, 4. maja 1909.

Pred ispitnim povjerenstvom u Kopru položio je ispit za talijanski jezik kao predmet Božo Pikot učitelj u Trvižu.

Učitelj član c. kr. pokrajinske škol. vlasti.

Pred nedavno bio je imenovan članom c. kr. pokr. škol. Vijeća za Kranjsku i jedan pučki učitelj i to Jaklič Frane.

I mi smo jednom molili, da se i jednoga pučkog učitelja u Istri imenuje članom našega Pokr. škol. Vijeća.

JAN BAŠTA

Schönbach kod Egera (Cheb) Češka.

Najčuvvenija tvrtka glazbila, poznata na sve strane sa svoje solidnosti, preporučuje p. n. gg. učiteljima zborovodama i t. d., gusle za koncerte i orkestre, viole, čele, base, citre, kitare prvog reda, prijatnog zvuka i lakog tona, drvena i limena glazbila, osobite garantirane izdržljive žice za sve nastroje, potpune gusle za vještake sa lijepim lukom u drvenoj kutiji, franko poslato (za 9, 10, 12 i 15 for.)

Cijenici badava i franko.

Najjeftiniji neposredni izbor za nabavu. Sva glazbila opravljaju se odmah vještački i računaju se najjeftinije.

Stare gusle i čela izmjenjuju se sa novima. Prvi neposredni izbor za nabavu gramofona i najpotpunijih ploča.

Vele štovani gospodine!

Poslane gusle kako ukusnom opremom, tako i prijatnim glasom zadovoljile me u potpunoj mjeri.

Uvjeren sam, da je dčžnost svakog svijesnog Čeha, da gudačke potrepsline nabavlja kod Vaše tvrtke, jer se u realnosti ne može s Vama taknuti nijedna tvrtka. Želim Vam lijep napredak u širenju dobrog glasa i jesam prijateljski odan

Fr. V. Mohapl, upravitelj škole.

L. 29. XII. 1906.

Ne kupujte iz druge ruke od preprodavaoca, obratite se izravno na nas.

Stovani gospodine!

Kad bih mogao, toplo bih Vam stisnuo desnicu za solidnu i jeftinu pošiljku znamenitog glazbila od Vaše tvrtke. Ništa nije izgubilo, a došlo je zvučnost, obao ton i lako se vlada njime. Vaša me je tvrtka iznenadila. Sretan Vam bio trud! Sa pozdravom

Malenovica, 17. rujna 1904. J. Pláček, učitelj.

Hiljade pohvalnih priznanja od p. n. gg. učitelja i zborovoda svjedoče o izvrsnosti i valjanosti prodanih glazbila.

Originalne korice

„Narodne Prosvjete”

i „Mladog Istrana”

dobivaju se u

Narodnoj tiskari, knjigovežnici i papirnici

LAGINJA i DR.

PULA, Via Giulia 1.

Cijene koricama:

PROSVJETE sa poštarinom K 1.40.

ISTRANA „ „ „ —60.

Na uvaženje!

Častim se saopćiti, da sam nakon osamgodišnjeg svog rada proširio i preuredio znatno svoj posao, a da time udovoljim najraznolikijim zahtjevima štovanog općinstva.

Preporučam sve potrepsline školske, uredovne i zasebne, koje zasjecaju u knjižarsku, papirničarsku, knjigovešku i tiskarsku struku.

Na skladištu imadem veliki izbor pedagoških, povjesnih i narodnogospodarskih knjiga, te nagradnih knjiga za mladež i za narod, onda pjesmarica, slikovnica, hrvatskih muzikalija za sva glazbala i pjevanje, molitvenika, nabožnih knjiga i koledara.

Primam pretplate na sve časopise, književne i modne listove.

Držim na skladištu *Ćirilo-Methodske marke, papiriće, tuljčiće, olovke, brisala, razglednice i listovni papir.*

Svaka narudžba izvršuje se najbrže i najsolidnije.

Sa veleštovanjem:

Knjižara, papirnica i knjigovežnica

IVAN NOVAK - PAZIN.

UTEMELJENA

GODINE 1864.

o TELEFONA BROJ 38. o

POŠT. ŐEKA BROJ 60.757.

≈ ≈ Papirnica. ≈ ≈

Tvornica pečata.

NARODNA TISKARA
= I KNJIGOVEŹNICA =

LAGINJA I DRUG.

ULICA GIULIA, 1. = PULA = ULICA GIULIA, 1.

Preporuča sl. učiteljstvu slijedeće
= navedene školske tiskalice: =

Alfabetički popis. - Glavni imenik.

Inventar. - Iskaz izostataka.

Iskaz o okolnosti učenika.

Iskaz djece o obvezatnosti po-
laska škole. - Ispitna svjedodŹba.

Kronika. — Maticea.

Namira vrhu učiteljske plaće.

Odlaznica. - Otpusnica.

Opravilni zapisnik.

Popis knjiŹnice. - Razrednica.

SvjedodŹba polaznica. - Školske

obavijesti. - Tjednik.

Naručbeni koledar za g. 1909.

popisom svih školskih, općinskih, crkve-
nih, posujilničkih i sudbenopravnih
tiskalice, kao i popisom svakovrsnih
pisarničkih potrepstina.

Šaljemo na zahtjev franko i badava.